

Přítomnost

ROČNÍK IX

V PRAZE 10. ÚNORA 1932

ZA KČ 2.—

O demokracii

KAREL ČAPEK

Inteligence a kapitalismus

FERD. PEROUTKA

Tedy i motocykly?

„Cizinecká legie“ v Litoměřicích

GEL

Ona

OTTO RÁDL

Mladá generace na vsi

Pokolení, které nezná pomeranč — Hra na schovávanou — Člověk ve vojáku

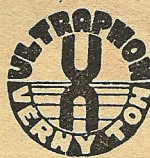
Mladí a staří, levice a pravice

Jsou ještě soudcové — Detail o krvavé internacionále — Rub Prahy a technika

o d b o r n í l é k a ř i

Odborný ženský lékař Dr. Vepřovský,
Praha II., Václavské n. 67. Ord. od 2—5. Telefon č. 268-36.

VOSKOVEC A WERICH

zpívají šlágry ze zvukového filmu Pudr a Benzin výhradně na deskách ULTRAPHON

A 10355 Foxtrot o mravencích. Ze zvuk. filmu „Pudr a Benzin“. • Polonaisa z revue „Golem“.

A 10362 Nikdy nic nikdo nemá. Foxtrot ze zvukového filmu „Pudr a Benzin“ a revue „Golem“. • Fzop a brabě nec Ze zvukového filmu „Pudr a Benzin“.

UKAZOVATELEM

cesty z hospodářského chaosu jsou knihy:

ENGLIŠ K.: Krise a ceny. 48 stran. Brož. Kč 4.—

— **Tři roky finanční politiky.** 52 str. Brož. Kč 12.—

— **Otázky a názory.** 384 stran. Brož. Kč 40.—

— **Národní hospodářství.** Brož. Kč 60.—
630 stran. Váz. Kč 90.—

— **Finanční věda.** 412 stran. Brož. Kč 90.—
Váz. Kč 110.—

— **Malá finanční věda.** 328 stran. Brož. Kč 45.—
Váz. Kč 60.—

GRINKO G.: Pětiletka. 284 stran. Brož. Kč 45.—

VERUNÁČ V.: Hospodářský zítřek. 168 stran. Brož. Kč 15.—

FR. BORO VÝ, nakladatelství,
PRAHA II., Národní 18. *Dostanete je u všech knihkupců.*

LIDSKÁ PRÁVA Únorové číslo právě vyšlo:

K ženevské konferenci odzbrojovač. Em. RádI: Generálova kritika školy. Ivan Markovič: O základní občanské svobodě na Slovensku. Bedřich Bill: Pilsudského justice. — Konfiskovali nás. — P esident zasahuje. — Vraždci hranice — Kus papíru? — Boží Dar ...

Roční předplatné 20.— Kč, jednotlivá čísla 2.— Kč, vychází měsíčně. Objednávky vyřizuje sekretariát Ligy pro lidská práva v Praze II., Václavské náměstí 7. Telefon 201-71.

Anglické reálné gymnasium

s právem veřejnosti

(Prague English Grammar School)

P r a h a II., Mikulandská 5. — Telefon č. 446-68.

První až pátá třída reálného gymnasia s přípravkou. První až pátá třída školy obecné. Mateřská škola. Jedno-roční kurs obchodní. Denní kursy dopolední. Odpolední a večerní kursy jazykové a konverzační. (Nové kursy pro začátečníky od 3. února 1932.) Večerní kurs obchodní korespondence. Kursy pro dívky školou povinné (od 8 do 14 let).

Ústředí zkoušek National Union of Teachers v Londýně. Ústředí College Entrance Examination Board, New York.

BANKOVNÍ DŮM

PETSCHEK A SPOL.

PRAHA II, BREDOVSKÁ 18

Adresa telegramů: Petschekom p

N A B Í D K Y A P O P T Á V K Y

Poplatek za jednu noticku zaslany současně ve známkách obnáší Kč 10.—, služby a práce Kč 5.—

Pikolka uzavřená, ve velmi dobrém stavu - ujeto 26.000 km - nové gumy, kompletní výzbroj,

ihned za velmi levnou cenu a výhodných podmínek na prodej. Zn. „Čtyřsedadlový vůz“, do

adm. t. l. pod č. 59.

Hledám překladatelskou práci z francouzštiny. Nab.

do admin. t. l. pod čís. 62.

Hledám malý byt s příslušenstvím (1

nebo 2 místnosti) pod uzavřením ve vnitřní Praze. Nabídky do administr. t. l. pod č. 60.

Hledám zařízení pokoj v Praze II. Nab. do admin. t. l. pod čís. 61.

DOPISY URČENÉ PRO TUTO RUBRIKU OZNAČUJTE: NABÍDKY A POPTÁVKY A ČÍSLO INSERTU

OBSAH 5. ČÍSLA PŘÍTOMNOSTI: KAREL ČAPEK: O té státotvornosti. — R. P.: Stalinovo Rusko v evropské politice. — vs: Umí demokracie zavřít bankovního ředitele? — GAMMA: Rub krásné medaile. — Krvavá internacionála. — STULTUS: Pokolení, které nezná pomeranč. — JOSEF KALČÍK: První člověk byl — technik. — Soukromé podnikání proti fantasi. — Jejich vina. — Iluse. — Vylidňování našeho venkova. — Jak se na to dívají mladí. — Poučení ze studentských voleb. — Čeho není třeba ke štěstí. — Organisujme veřejné mínění. — Vojín Q a jiní odpovídají.

Přítomnost

za redakci odpovídá **Ferd. Peroutka**

nezávislý týdeník

vychází ve středu v nakladatelství

FR. BORO VÝ V PRAZE II., NÁRODNÍ TRÍDA 18
Telefon číslo 390-51 až 54 — Účet poštovní spořitelny číslo 35.622
PŘEDPLATNÉ NA ROK Kč 100.—, NA PŮL ROKU Kč 50.—,
NA ČTVRT ROKU Kč 25.—, JEDNOTLIVÁ ČÍSLA Kč 2.—
Užívání nov. známek povoleno řed. pošt a tel. v Praze č. 13301-24-VI z 29/1. 1924
TISKEM KNIHTISKÁRNY ORBIS, PRAHA XII., FOCHOVA TRÍDA 62

O demokracii

II. Sám o sobě a o věcech závažnějších.

Napsav slovo demokracie mám dojem, že mám zde daleko více co říci mladým lidem na pravici než na levici. Měli jsme krátké a neslavné hnutí, které aspoň řeklo na plnou hubu, jak to myslí s demokracií; bylo to zhruba to, že demokracie je pro kočku. Dnešní reakce proti demokracii je zakrytější a neurčitější; tím těžší je s ní polemizovat. Mladí přátelé, jsem starší pamětník: pamatuji se na události tak vzdálené, jako je převrat a psychologický stav po něm. Tehdy nebylo lidí, kteří by šeptem nebo okázale špitli jen slovíčko pochyb o demokracii; každý byl demokratem od kosti; nebylo strany, která by už svým titulem nebyla demokratická, republikánská nebo aspoň lidová. Nebýt demokratem bylo by tehdy něčím strašně starorežimním, zaostalým a zatuchlým. Je až ku podivu, kam se poděly ty loňské sněhy. Dnes se bez rozpaků mluví o soumraku demokracie, o tom, že demokratický řád se neosvědčil; méně jasně se ovšem říká, co by mělo přijít na jeho místo. Není tu totiž aktuální politická možnost něčeho jiného než demokracie; proto není nutno se zastávat demokratického režimu, jako není nutno se přimlouvav za další trvání dvacátého století; prostě žijeme v něm a nemůžeme se v dohledné době odebrat do jiného.

Ale demokracie je něco daleko širšího než politický režim a není vyčerpána tím, jak vypadá parlament nebo schůze výkonného výboru té nebo oné strany. Demokracie je řád životní. Ta nechutí mnoha mladých radikálů k politické demokracii v sobě nese jedno aktuální nebezpečí: že z nich vyroste generace, která už nebude s to tu dnešní polovičatou demokracii naplnit lepším a bohatším životem. Naše demokracie přece není dosud hotova, ba ani se dosud nevžila. Vemte si průměrného občana a jeho vztah k státu, k vládě, k úřadům, k parlamentu; řekněte sami, máte-li před sebou psychologický typ lidovládcy, který je si vědom, že o těch věcech spolurozhoduje — nebo typ reptajícího, neochotného a podrážděného ovládaného? Vypadáme v celku, jako bychom si vládli — nebo jako bychom skřípali zuby pode jhem jakéhosi cizího vládnutí a ouřadování? Tady nejde o to, máme-li určité příčiny skřípat zuby; jde o duševní habitus našeho občana, který se dosud nevžil do toho, že demokracie, vládnutí, pořádek a to všechno je kolektivní dílo, na kterém i on má svůj kousek účasti, odpovědnosti a případně spoluviny. Duševně žijeme ještě pořád ve stavu nevolnictví, ovládanosti, nesvobody. Podívejte se na zralejší demokracie, na národy povahově vyspělejší: oč méně servilnosti a founovství, narkvašenosti a neochoty, byrokratičnosti, neúčty a nedůtklivosti se jeví už ve styku člověka s člověkem. Jaká pak je tohle demokracie, když nebudí z živých vztahů ochoty, kamarádství, účasti a tolerance, důvěry a otevřenosti? Demokracie je něco jako dobrovolná kázeň; ale mezi lidmi nevrlymi není kázně ani

dobré vůle. Všimněte si, že odpor proti demokracii se spojuje obyčejně s chronickým nadávčstvím, s pasivním pesimismem; názor, že demokracie se přežila, prýští zpravidla z ponurého tvrzení, že všechno je samá lumpárna. Je-li tomu tak, co chcete zlepšit? Hromada neřádu zůstane neřádem, i když se převrátí.

Nevůle k demokracii je typický duševní stav upadající a rozvrácené buržoasie; je to komplex minority, která už nemá za mák schopnosti uchovat se aspoň jako jakás takás elita; proto sní o režimu, který by jí pomohl na nohy mocensky. Je to egoism ne sice zrovna půvabný, leč pochopitelný; ale prosím vás, co v tomhle zákopu mají co hledat mladí? Vždyť je to jenom životní defaultism; vždyť je to kollaps sebedůvěry a sebevědomí; vždyť čekat spásu od nějakého silného poroučení je příznak nemohoucnosti a kapitulace intelektu. Je-li vám demokracie slabá, nad kým má býti silnou a bezohlednou rukou panováno: nad námi — nebo nad těmi druhými? Chcete panovat — nebo potřebujete mít sami nad sebou vládu jako řemen? Jste tyránci nebo jste otroci? Opakuji: tady nejde o politické možnosti, nýbrž o stav ducha; není lhostejno pro věci veřejné, věří-li se u nás v práskání bičem a ve vyšší nutnost ovládat lidi tohoto národa po zlém, protože po dobrém to nejde.

Obracejte to jak chcete: demokratičnost přesvědčená, demokracie jako program je optimismus, láska, srdečnost, důvěra, životní schopnost a čilost; je to činná důvěra, že i když věci nestojí dobře, dá se spolupracovat k lepšímu; je to radikální odvrát od nespokojené a otrávené indolence. Ono se to stokrát nepovede; máme si proto dát nohu za krk? Ono by bylo kratší, kdyby se ctnost, spravedlnost a vlastenectví daly naporoučet fermanem; ale byly by to potom ještě ctnost, spravedlnost a vlastenectví? Máte snad — vy nebo vy — pocit, že pro vaši vysoce nadanou osobu je v demokracii málo místa a možností? Tedy poslyšte, předně to není tak zlé; my, věkovití pamětníci let předválečných, aspoň víme, že dnes se každý talent dostane přece jen snáze k slovu než tehdy; máme daleko víc úkolů k řešení a práce k uděláním, než šikovných hlav a rukou. Za druhé povím vám, podle čeho se pravý talent pozná: že mnoho a dlouho vydrží; že se nedá jen tak znechutit ani odkrouhnout. Není-li u nás pro schopné lidi dost místa, pak, promiňte, to nejsou schopní lidé, nýbrž onuce. To se rozumí, pubertní sen, že bychom chtěli vykonat něco velikého, neovnění ještě naše čela vavřínem zásluh; vykonat něco velikého je totiž obyčejně notná a vytrvalá dřina.

Vyrůstá-li nám v mladé generaci tolik lidí, kteří mají k demokracii vztah při nejmenším vlažný a nepevný, není nejpalčivější otázkou, mají-li či nemají-li v něčem pravdu, nýbrž jsou-li nebo nejsou-li vnitřně zdraví a resistentní. I tady jde — nedím o estetství, ale o chudokrevnou štítivost překompenzovanou siláckými radikalismy: jedním slovem o typ dekadentní. Mnoho mladých prohlašuje, že se jim hnuší dnešní politický stav; bojím se, že v tom případě není něco

v pořádku s jejich vnitřní sekrecí. Kdyby cestář tvrdil, že se mu hnusí tahle rozbitá cesta, nikdy by ji nespravil; kdyby se doktorovi hnusili nemocní lidé, byl by to špatný lékař; má-li se něco dělat, je nám třeba lásky, důvěry a jiných kladných stránek — až po slušnou dávku vědění a praxe.

Jenže otřes té důvěry v demokracii se občas jeví i u intelektuálů levice. I oni — jako chroničtí nadáváci s druhého břehu — mají jakési chorobné uspokojení z všeobecné lumpárny a z toho, že to takhle dál nejde; mluví o státě, o byrokracii, o politických stranách jako o něčem, co je naprosto mimo ně, jako o moci skoro nepřátelské, která nemá být předělána, nýbrž poražena. Pokud jde o přesvědčené komunisty, nemůžeme ovšem od nich žádat něco jiného; horší je, rozhostí-li se podobná neúčastná negace i jinde. Mezi slovy, že stát něco dělá špatně, a slovy, že my něco děláme špatně, není rozdíl jenom verbální; neboť to druhé vede k jiným skutkům — především vůbec k nějakým skutkům. Řeknu-li, že stát se dost nestará dejme tomu o nemocnice, může mně to naplnit chmurným dostiučiněním: dixi et salvavi animam meam. Ale řeknu-li, že my, my se dost nestaráme o nemocnice, tu mne to, holenku, zavazuje, abych se staral, psal, agitoval a dřel se pro tu věc až do sklonku dnů. Demokratická kritika je, posoudit věc — a zapřáhnout se do ní. Ta druhá kritika je více méně jen povýšenost intelektuálů.

Je demokracie nějaký ideál? Ale kdepak, slyším volat; demokracie není cíl, nýbrž jenom taktika a metoda. Co je tedy cíl? Je jím socialism? Myslím, že i socialism je jenom metoda — řekněme k dosažení spravedlnosti; ale ta spravedlnost bude na konec snad zase demokratická — nebo ne? Je revoluce ideál nebo jen metoda? Přátelé, má-li mezi všemi politickými možnostmi některá charakter ideálu, to jest řádu trvalého a žádoucího, bude to asi demokracie. Ale je to právě ideál: něco, co dosud není a má být naplňováno — na tom místě, zítra, v budoucích generacích, do skonání světa.

Karel Čapek.

p o z n á m k y

Hra na schovávanou

Způsob, jakým parlament projednává otázku inkompatibility, podobá se silně hře na schovávanou. Mnozí členové parlamentu chodí kolem této otázky jako kolem horké kaše; snaží se ji zprovodit ze světa tak, aby pokud možno vše zůstalo při starém. Tato kritika netýká se parlamentu celého. Vidíme, že to je politická levice, která by tuto otázku chtěla řešit od základu, důkladně, a že jest to politická pravice, která hledá různé záminky a opírá se o formality, aby věc se nehýbala a aby volič přes to měl dojem, že parlament nad touto věcí usilovně a učeně se radí. Ukázalo se to i při projednávání bankovního zákona. I tu se silně lišilo stanovisko levice a pravice. Mnoho paragrafů v bankovním zákoně bylo předmětem ostrých pŕetek, o nichž jsme se nedozvěděli jen proto, že jednání byla důvěrná. Této důvěrnosti bylo při těchto poradách více než je potřeba. Ukázalo se na př., že levice se rozcházela s pravíci v bodech, které mohly být klidně projednány veřejně, aniž by tím vznikla nějaká veřejná škoda. Naopak, tato nevěřejnost jednání silně pomohla těm, kteří na veřejnosti nemohli by dobře hájit zájmy jednotlivců, zájmy jednotlivých bank, bankovních skupin. Ale i při jednání o bankovním zákoně zůstala otázka neslučitelnosti funkce zástupce lidu s funkcemi ve správních radách bank a průmyslových podniků otevřena, a bylo řečeno, že bude věcí parlamentu, aby tento komplex otázek si sám upravil. Po všem tom, jak opatrně, v papučích, se chodí v parlamentě kolem

inkompatibilitě, nelze se domnívat, že této úpravy dočkáme se brzy. Bylo by velmi užitečno, kdyby byl vydán úplný seznam poslanců a senátorů, kteří sedí v různých správních radách a bankách. Veřejnost by si pak mohla udělat sama dojem o tom, kdo brzdi jednání o neslučitelnosti. Jistě jej nebude brzdit ten poslanec nebo senátor, který nemá žádné funkce ve správní radě nebo bance. Je však pochopitelné, že nebude ochoten ostře zasáhnouti ten poslanec nebo senátor, který má velkou řadu placených funkcí. Ten se bude držet zásady: quieti non movere. V parlamentě má být projednán bankovní zákon, který m. j. omezuje počet správních radovství, jež jsou nakupeny v jedné rukou. Je to zdravý princip, ale má-li takto parlament zasáhnouti do života bankovního a bránit kumulaci placených funkcí, musí promluvit jasně i o těch poslancích a senátorech, kteří mají celou řadu správních radovství. Uvádí se často, jak politický život u nás vyčerpává jednotlivce. Je to pravda. Ale těžko lze voliči vykládati tuto pravdu, když jest řada poslanců a senátorů, kteří vedle své funkce politické mají dosti času, aby přijímali funkce v nejrůznějších podnikcích průmyslových a bankovních. Jednou stranou, která trvala na tom, aby byl zachován status quo, aby se něco udělalo, ale aby to nebolelo, byla národní demokracie. Posl. Hodač žádal, aby parlament přezkoumal, zda neporušuje ustanovení o inkompatibilitě jeho účast ve správní radě jedné pojišťovny. Ale právě v minulých dnech jsme četli, že jiný národní demokratický poslanec, ing. L. Novák, byl zvolen do správní rady Pražské železářské společnosti. Jestliže v době, kdy tato otázka inkompatibility je tak akutní, národní demokratický poslanec přijímá novou funkci ve správní radě, činí tak jistě v předpokladu, že z toho mračna kolem inkompatibility nebude pršet. — Živnostenská „Reforma“ dovozovala, že v Anglii se nepřekáží tomu, aby poslanec byl ve správních radách průmyslových podniků. Poměry anglické nelze jen tak porovnávat s poměry našimi, jako „Times“ nelze srovnávat s „Reformou“. Anglie je země hluboké politické tradice a jestliže tam poslanci jsou v průmyslových podnikcích, pak tato politická tradice Anglie, která má hluboký smysl pro politickou čistotu, je zárukou, že z tohoto kumulování funkcí politických a funkcí v průmyslových závoděch nevzejde škoda celku. Domníváme se také, že Anglie by na př. dovedla případ posl. Stříbrného likvidovati poněkud jinak a ostřeji než u nás, předpokládáme-li ovšem, že takovýto případ by byl vůbec možný. Tak článek „Reforma“ zůstává jenom potvrzením, že i živnostenská strana patří mezi ty strany, které si nepřejí, aby se příliš hýbalo s otázkou inkompatibility.

Ti, kteří chtějí, aby poslanci a senátoři mohli si dále podřezati své funkce v průmyslových podnikcích, říkají, že je nelze omezovati v jejich soukromém životě a že nelze jim předpisovati, že nesmí býti ve správních radách různých podniků. To prý by znamenalo degradaci poslanců a senátorů na občany s menšími právy. Nikdo nechce poslance a senátory zbavovati možnosti účastnit se průmyslového a bankovního podnikání. Ale i tu platí prostá zásada: Všeho moc škodí. Nemůžeme očekávat pečlivou práci od poslance a senátora, který je exponován v průmyslových podnikcích a vždy tu bude nebezpečí, že by se dostal do situace, kdy svému vlivu ať už vědomě či nevědomě mohl by využítii pro prospěch průmyslového podniku, v němž je exponován. V poslední době stalo se přímo modou voliti do správních rad bývalé ministry, poslance atd. Jistě se tak neděje proto, aby byla vzdána pocta poslancům a senátorům. Vždy, více nebo méně se počítá s tím, že jméno poslance a senátora bude jakousi visitkou, která v leckterém případě zatlačí. Bývali jsme svědky, že pro různé podniky intervenovali politikové, kteří neseděli v jejich správách. Dovedeme si představit, že tyto intervence budou častější a budou naléhavější tam, kde se bude jednat o politiky, kteří jsou současně členy správních rad a bank. Nikdo nechce vylučovati poslance a senátory z účasti na hospodářském podnikání. Mají-li však tak vyvinutý smysl pro hospodářské podnikání, bude s výhodou, aby se mu věnovali plně a aby se vzdali své funkce poslance a senátora, protože tato funkce jim byla svěřena voličstvem, které vždy najde někoho ochotného ho zastupovati a to i takového, který nebude mít příliš velkou touhu dostat se záhy do správních rad. Parlament — nebo lépe řečeno jeho pravice — svoji liknavostí v otázce inkompatibility značně poškozují svoji autoritu. Nedovede-li parlament rozřešiti jasně a vbrzku jednu z hlavních svých otázek, sotva lze se o něm domnívati, že dovede řešiti otázky jiné. Levice by neměla umožňovati pravici její hru tím, že připouští, aby tato jednání — a to platí i o projednávání bankovního zákona — se dala s vyloučením veřejnosti. Sotva by mnozí poslanci a senátoři hájili zájem jednotlivců a svých průmyslových a bankovních skupin s tou vervou, kdyby tyto zájmy musily hájiti ve vši veřejnosti, před vo-

čestvem, které bylo překvapeno, za jaké zájmy se bijí lidé, jež si zvolili. — Není tomu tak dávno, co část našeho tisku se zle zlobila na ministerského předsedu, Udržala, když naznačil překážky, na které zákonodárna práce narazí i v řadách zákonodárců samých. Jednání o inkompatibilitě a bankovním zákoně ukázalo, že měl hodně pravdy. V. Gutwirth.

Člověk ve vojáků

Nedávno velitel naší armády projevil veřejně obavu, aby šetrnost ve výdajích na naši armádu neměla zlobného vlivu na zdatnost armády. Jistě má pravdu v tom, že za méně peněz lze pro armádu méně vykonat. Příliš utažený rozpočet zřejmě by měl vliv na jakost technického vyzbrojení vojska. Nemusíme být zrovna obdivovateli armád, abychom tohle uznali, právě tak, jako nemusíme být militaristy, smířujeme-li se za dnešní situace politické s nutností jisté armády. Když jsme se však jaksi s tímto faktem nutnosti smířili, můžeme také s velitelem naší branné moci žádati, abychom za ty peníze, které moderní armáda stojí, měli armádu dobrou, t. j. schopnou zmocit úkoly, k nimž je určena svou existencí.

Uzdálo-li se šéfu naší armády zvlášť nutným, aby upozornil veřejnost na nebezpečí, které hrozí svěřené mu armádě případným neopatrným nebo příliš radikálním šetřením, pak chtěli bychom zde upozornit na věc, která se nám zdá být mnohem důležitější než technická vyzbrojení armády. Je to duch armády, t. j. duševní vyzbrojení armády, bez níž stroje a zbraně jsou jen mrtvou hmotou. Příště by nám mohl někdo pěkně vyložit, jaký duch ovládá naši armádu, t. j. její důstojníky a její mužstvo. Zajímá nás to velmi, a to proto, že i vojenští odborníci kladou zvláštní důraz na ducha vojska (speciálně v době války), který prý je s to, zachránit i mnohé neúspěchy. Fochovy „Paměti“ leckde povídají o tom, třeba jen mezi řádky, zajímavé věci. Máme za přirozené, že armádě demokratického státu může, jako nejpřirozenější a nejvhodnější, vládnouti jen duch demokratický. Demokracie předpokládá ve státě většinu demokraticky smýšlejících jedinců. Z oněch jedinců demokratického smýšlení a vyznání stávají se na jistou dobu vojáci státu, fyzičtí obránci svých demokratických ideálů, kteří právě tímto způsobem dokumentují svoje přesvědčení tou nejjasnější formou, jakou známe: obětí. Přesto však, že oblékají na čas hnědozelené sukno stejnokrojů, nemohou dosti dobře obléci současně na svoje názory a demokratické smýšlení nějaké názory jiné. Mohou nejvýše svoji demokracii vtěsnat do užšího kabátce nutné vojenské disciplíny: prostí vojáci stejně jako důstojníci. Jak jsme již pravili, duch armády demokratického státu právě z toho dobrého důvodu, že armáda se skládá z občanů demokratických, musí nutně být demokratický, aby to byl duch, který může být jedině té armádě a státu, jemuž armáda slouží, prospěšný a zdravý. Nastanou-li pak okolnosti, že demokratická podstata vojáků je na vojně deformována, vzniknou z toho nutně konflikty v duších vojáků (kteří se nadto za několik měsíců promění opět v občany-civilisty), jež nepříznivě oslabují nejen mravní a myšlenkový základ armády, nýbrž i občanů státu.

Co se objevilo před divisním soudem o litoměřické škole důstojnické, neukázalo nijak, že by to s demokratickým duchem naší armády (či jejích důstojníků v Litoměřicích) bylo v pořádku. Aspoň u důstojníků, kteří se octli na místě obžalovaných. Byli to vesměs důstojníci, kteří vychovávali v jistém smyslu svoje nástupce (pro případ války) a sobě rovné, své budoucí kamarády-důstojníky: byli instruktory ve škole pro rezervní důstojníky. Byli učitelé, kteří učí příští učitele prostých vojáků. To je dobře mít na paměti: že těmto budoucím důstojníkům dávali příklad, že v nich svými metodami tvořili tradici. Avšak to jim nevalilo, aby těmto svým budoucím kolegům-důstojníkům nenadávali „smradů, p..... civilistů, voň, hejsků“. Bylo by zajímavé zjistit, jak tyto instruktory demokratické armády představovali si pochoď, kterým se náhle z těchto „smradů atd.“ stanou poddůstojníci a konečně i důstojníci — jim rovní. Bylo by zajímavé vědět, jak si jejich „demokratický“ duch (o němž jsme rozhodli, že nejlépe padne a sluší armádě demokratického státu) představoval tento přerod. My nemůžeme si představit honem nic menšího, než nějaké seslání ducha svatého, které náhle nastane, když si civilista osvojí vojenský drill. Metody, kterých užívali, odpovídaly doprovolu slovnímu, který je provázel. Himelstoss z Remarqueovy knihy by to lépe nedověděl. Maně napadá člověku vysvětlení, proč nás mnozí za hranicemi mají za slovanské Prusáky; což není, věru, poklona, určená naší demokracii.

Jsou případy, které by snad aspoň trošinku omlouvala relativita všeho lidského. Snad by člověk z nějaké africké divo-

činy, který se učil pod ranami svého chlebodáře a zaměstnavatele jeho vůli a přáním, shledal učební metody litoměřických instruktorů docela humánními, snesitelnými a přirozenými. Nesmíme však zapomenout, že žáky v této škole byli lidé se středoškolským a vysokoškolským vzděláním. To byli ti „smradí“, jimiž instruktory vymetali louže a bláto. Jisto je jedno: že tyto inteligenti se naučili znát šíří pojmu „demokracie“ a že si tuto znalost a zkušenost vezmou s sebou do občanského života; bude jim částí onoho fyzického napřimování, na něž se často poukazuje jako na plus vojenské výchovy. Domníváme se jen, že co bylo na těle těmito metodami napřimeno, bylo pokriveno na duchu. Zbývá jen otázka, zbylo-li při tom vůbec nějaké plus, které by stálo za řeč.

Když jsme četli referát o tomto případě, shledali jsme zajímavou okolnost: věk instruktorů: 23, 25, 29 let. Lidé, kteří neviděli válku, neviděli zákopy a sebe v nich. Pováleční lidé, kteří nezkusili, jak chutná válka a nepoznali, co je to člověk uprostřed smrti. Vesměs tedy lidé, kteří neměli příležitost ukázat, jací jsou. Můžeme klidně říci, že důstojník ze světové vojny by si byl dal více záležet na výběru učebních metod, jak naučít kázni a vojenskému řemeslu. A tu přicházíme k poslednímu bodu, který nás jako demokratické občany nejvíce zajímá: Kde se tomu ti lidé naučili? Kdo je to naučil? Zkusili snad také oni tohoto vyučování, hodného cizinecké legie, na vlastní kůži, a učili snad jen tak, jak tomu byli naučeni?

Zde je problém, který by stál za to, aby se šéf naší branné moci nad ním zamyslel (a nejen to) a nějak si jej přivedl ve spojitost s duchem národní armády. Bylo by dobře pro celý stát, kdyby tato věc byla vyjasněna dříve, než se opět bude mluvit o předvojenské výchově. Také se nám může opět přihodit, že se ve veřejnosti rozvine debata na téma „inteligence a armáda“, jak se už kdysi stalo. Sto.

Mladí a staří, levice a pravice

Poslední události v studentském životě ukázaly jasně, že levice v mládeži jest v defensivě. Na tom nemění ničeho skutečnost, že levice udržela posici ve Spolku posluchačů filosofie. To jest vřijmka. Ze značné části souvisí tato skutečnost s tím, že starší generace levice všimá si mládeže daleko méně, než jest tomu u politické pravice. Nevěřím, že mládež jest a priori pokroková a že proto automaticky jest přitahována k levici jako k magnetu. Záleží na tom, kdo se jí nejdříve ujme a kdo si jí více všimá. Jest dlouhá řada článků, které napsali příslušníci levicové mládeže na téma: staří a mladí. Mládež si silně uvědomuje důležitost této otázky. Nelze to však říci o generaci starší. Nejde tu o nějakou akademickou otázku; jde o početné ročníky mladých voličů, kteří čím dále tím více budou mít vliv na volební výsledky. Stálo by za to, aby politické strany se staraly již o to, aby jejich delegace v parlamentě, v zemských zastupitelstvech, v obcích, v okresích odpovídaly nejen zájmovému, ale i věkovému rozvrstvení voličstva. Nesdílím tu zcela ony hlasy, které slycháváme z řad mladých: aby staří ustupovali mladým. Nebylo by správné žádat, aby staří ustupovali jen proto, že jsou staří, a aby se obsazovala některá místa ve veřejném životě mladými jen proto, že jsou mladí. Jsou mladí mezi starými a staří mezi mladými, a jsou takoví mladí, že by si strany příliš nepomohly, kdyby jimi obsadily místa, která by se uvolnila předčasným pensionováním toho či onoho příslušníka starší generace. Ne vždy generace mladší znamená vyšší stupeň; lečťerá ta t. zv. generace vykvete dokonale hluše a nezasluhuje ani jména generace, hledáme-li v pojmu generace něco více, než skupinu mládeže, skupinu lidí, které pojí společně asi staří. Vidíme dobře v našem politickém životě, jak určitá léta — na př. léta pokrokového hnutí — dala veřejnému životu hodně a čelných pracovníků, aby zase z jiného časového údobí nevzešel nikdo, kdo by pronikl v čelo veřejného života. — Starší generace naznačuje někdy mládeži: je-li ve vás něco, však se neztratíte. Nic se nedává zadarmo a ani mládeži nebude škodit, bude-li se probíjet. Starší generace tu ovšem zapomíná, že poměry v našich stranách jsou dnes jiné, než byly před válkou. Naše strany jsou dnes daleko fosilnější než před válkou. Těžko v nich s odlišným názorem proniká i ten, kdo už má velmi silnou posici. Tím hůře se pak vede mládeži. Před válkou většina našich stran dělala politiku opoziční. To silně přitahovalo mládež. Dnes většina stran jest nucena k politice pozitivní; mládež žije v tradici, že mladí budou vždy proti otcům. Vytyká se dnešní mládeži, že utíká od politiky. Bylo by možno uvést celou řadu dokladů o její velké aktivitě; říká-li se, že utíká od politiky, možno říci, že tato slova nevyjadřují situaci. Ve všech

politických stranách jest velká únava. Těžko se scházejí schůze, těžko se shánějí pracovníci. Straníci — a to ne mladí, ale staří — jsou rozladěni. Starší udrží ve straně dlouhá doba, kterou ve straně prožili; vzpomínky z let; vědomí stranické kázně. Ale mladé? V diskuzi: staří a mladí mluví až dosud jen mladí. Už to svědčí o snaze mladých pracovat veřejně, o tom, podmínkou této politické aktivity mládeže jest vyjasnění základního poměru mezi generací starší a mladší. Podle toho, kdo získá dnešní mládež, bude to u nás vypadat za deset, dvacet let. Jest dobře starat se o to, co přináší dnešek, co přinese zítřek. Ale dobrá politika musí počítat i s tím, jak to bude za deset, dvacet let. Prakticky to znamená: starat se o mládež.

Jsou ještě soudcové

Když Jiří Stříbrný vycházel ze soudní budovy, jeho stoupenci měli radost, že byl osvobozen, a provolávali: „Jsou ještě soudcové!“ Na totéž motto psal své komentáře k osvobození Jiřího Stříbrného ten tisk, který dlouho držel Jiřímu Stříbrnému palec. Chválil soud takovým způsobem, že to bylo i soudcům nepříjemné a vyslovili se proti tomu, aby za svoji činnost byli chváleni, nebo aby za ni byli haněni. — V těchto dnech Gajda nastoupil svůj trest. Dlouho to trvalo. Vymlouval se na špatné zdraví, které mu nevadilo, aby jezdil ze schůze na schůzi. Vymlouval se, že musí existenčně zajistit svoji rodinu, ač rodina se existenčně nezajišťuje tím, že otec, resp. manžel jezdí po venkově na schůzích. Gajda nastoupil svůj trest a zase jsme četli v tisku smutné úvahy o Gajdovi, jak se stal obětí intrik, jak ho odstranila „určitá místa“, jak musil padnout, protože překážel, protože se nechtěl poddat. A přece tento Gajda dostává se do vězení proto, že byl řádně souzen a řádně odsouzen. Ovšem, tomuto soudu, který Gajdu odsoudil, nevolají lidé Stříbrného vstříc: „Jsou ještě soudcové!“ Tak se volá jen těm soudcům, kteří osvobodili Stříbrného. Ale tak se nemluví o soudech, kteří odsoudili Gajdu, neboť tu se začíná mluvit v náznamech, jak Gajda musel býti odstraněn, odstaven, jak musel býti zavřen. Při tom titíž lidé, kteří chválili soudce, kteří osvobodili Stříbrného, a rozpačitě přecházejí soud, který odsoudil Gajdu, mnoho mluví a mnoho píší o soudcovské neodvislosti. Nedíváme se, že naši soudcové se ohradili i proti tomu, že jsou i — chváleni.

V. G.

V. G.

Detail o krvavé internacionále

Jako na zavolanou přichází tento doklad k našemu článku „Krvavá internacionála“ z minulého čísla. Je to zpráva z Paříže, kterou dovolte citovati:

„Válečné události na Dálném Východě vzbuzují nejen obavy, nýbrž i naděje. Na pařížské burse nastala na trhu mezinárodních hodnot značná haussa válečných výdělkářů a včera pokračovala v měřítku ještě větším. Veliké olejářské a měďářské papíry a ještě více bezprostřední dodavatelé válečného materiálu, jako Hotchkiss, Loraine a Schneider-Creuzot, stoupli silně v ceně. Rovněž akcie suezské společnosti, která má pod kontrolou nejdůležitější průjezdy na Dálný Východ, stouply v očekávání věci příštích. Jedny z těch mála papírů, které se nezářadily všeobecného bursovního vzestupu, byly akcie veřejné dráhy v Šanghaji, v Paříži rovněž na burse vedené.

V souvislosti s tím vším si zaslouží zmínky jedna malá událost, k níž došlo nedávno v Paříži. Při odjezdu dosavadního vyslance japonského v Paříži Joshisawy bylo politickým policistům nápadné, že mezi přítomnými známými diplomaty jeden obzvláště elegantní pán se horlivě točil kolem odjíždějícího Japonce. Když se informovali, kdo je to, dostali překvapující odpověď, že je to plukovník Roy ze zbrojovky Schneider-Creuzot, který se snažil novému vůdci japonské zahraniční politiky ještě na nádraží vtisknouti co nejvíce v paměť.“

M. P.

politika

Ferd. Peroutka:

Inteligence a kapitalismus

III.

Kde má stát inteligence?

Vznešený člověk musí platit svůj dluh celku“: inteligence vždy má být vznešenou v tomto smyslu. Je hluboký rozdíl mezi inteligencí a chytrostí; některým lidem po celý život nepodaří se přejít most nad touto

hlubinou. S pouhou chytrostí to člověk může přivést tak daleko, že nejuvhodněji dovede nastavovat hubičku pod stolem, s něhož padají droby; tloustne a bují a nic víc. Chytrost je nejskvělejší nástroj egoismu. Ale princip inteligence je princip nadosobní. Chytrost dovede se spokojiti osobním blahobytem. Ale pravá, neochočenná inteligence neuspokojí se ničím, leč rozumným uspořádáním věcí. „Co platno člověku, kdyby celý svět získal a na duši své škodu utrpěl“: toto mohl říci jen typický inteligent.

Žádný společenský řád nestál, nestojí a nebude stát jen na jedné společenské síle. Také se žádný hospodářský řád nebude zakládati jen na čisté inteligenci. Je mé přesvědčení, že ani socialistické Rusko nebude se nakonec moci zcela vzdáti motivu zisku. Poslední sovětská nařízení, která zase jednou ruší rovnost mezd a zavádějí vysoké platy pro odborníky, otvírají docela zřetelně dvířka tomuto motivu. Bude se snad tvrdit, že je to přechodné opatření, ale není, protože lidská povaha není přechodné opatření. Nikdy nezbudujete solidní řád ve vzduchu nad lidskou povahou.

Ale je něco jiného vyhraditi v rozumně uspořádané společnosti také určité místo, kde by se mohl vyžít motiv zisku a výhody (ať proti tomu dogmatikové polemizují, tento motiv staví na nohy mnoho lidí, kteří jinak líně seděli, a má tedy v sobě živél společenské dynamiky), a něco jiného jest dáti motivu zisku barbarskou prioritu, před níž všechno ostatní je povinno ustupovat. Touha po zisku a výhodě může býti buď dobrým pomocníkem nebo zlým a bezohledným pánem. Není pochyby o tom, jaká je hierarchie kapitalistického světa: je to uctívání zlatého telete; rozum, humanita, kultura mají jen druhořadé postavení a chodí v ošumělých kabátech. Přirozeným cílem inteligence, pokud není ničím jiným než inteligencí, musí býti, obrátit tuto hierarchii. Už samo její jméno má intimní souvislost s rozumem a rozuměním. Je smyslem její existence zajistiti vítězství rozumu, a nemůže býti pro ni žádného smyslu jiného. Chce-li někdo takovou věc, jako je vítězství rozumu, prosaditi v kapitalistickém řádu, musí ovšem mnohé obrátiti nohama vzhůru a mnohé hlavou dolů: neboť kapitalismus se řídí mnohými jinými věcmi daleko více než rozumem nebo uctíváním k lidskosti. V široké souvislosti řečeno, je funkcí inteligence zastupovati proti hospodářským poměrům kapitalismu princip kulturní, hráti osvětovou roli mezi průmyslovými a obchodními kapitány; a nebudou-li oni přístupni misionářskému vlivu, vybudovati proti nim frontu, která je donutí.

Zatím slouží inteligence systému, jehož charakteristickou známkou jest, že není zcela inteligentní. Systém dokonce sám ví o této své vadě, ale omezuje se na prohlášení, že svět výroby nelze uspořádati rozumným plánem; že hospodářství a plán se nesaňejí; že je třeba více méně nechat vše růst jako dříví v lese; že, ať děláme co děláme, hospodářský život nemůže býti ničím jiným než jakousi poměrnou džunglí s mírnými hrůzami a věčným nepořádkem. Tímto ekonomickým agnosticismem musí býti inteligence pokoušena a drážděna; musí cítit chuť změřit své síly s tímto sobeckým mysticismem. Teorie o neregulovatelnosti hospodářského života je atentátem na představy o síle inteligence. Jakže, vše na světě lze pořádat rozumem mimo děje výrobní a konsumní? Proč právě tyto děje mají býti nedostupnými pořádacímu vlivu rozumu? Tomu by inteligence opravdu mohla uvěřit teprve, až by prohrála sto pokusů. Ne dříve.

politických stranách jest velká únava. Těžko se scházejí schůze, těžko se shánějí pracovníci. Straníci — a to ne mladí, ale staří — jsou rozladěni. Starší udrží ve straně dlouhá doba, kterou ve straně prožili; vzpomínky z let; vědomí stranické kázně. Ale mladé? V diskusi: staří a mladí mluví až dosud jen mladí. Už to svědčí o snaze mladých pracovat veřejně, o tom, podmínkou této politické aktivity mládeže jest vyjasnění základního poměru mezi generací starší a mladší. Podle toho, kdo získá dnešní mládež, bude to u nás vypadat za deset, dvacet let. Jest dobře starat se o to, co přináší dnešek, co přinese zítřek. Ale dobrá politika musí počítat i s tím, jak to bude za deset, dvacet let. Prakticky to znamená: starat se o mládež.

Jsou ještě soudcové

Když Jiří Stříbrný vycházel ze soudní budovy, jeho stoupenec měli radost, že byl osvobozen, a provolávali: „Jsou ještě soudcové!“ Na totéž motto psal své komentáře k osvobození Jiřího Stříbrného ten tisk, který dlouho držel Jiřímu Stříbrnému palec. Chválil soud takovým způsobem, že to bylo i soudcům nepříjemné a vyslovili se proti tomu, aby za svoji činnost byli chváleni, nebo aby za ni byli haněni. — V těchto dnech Gajda nastoupil svůj trest. Dlouho to trvalo. Vymlouval se na špatné zdraví, které mu nevažilo, aby jezdil ze schůze na schůzi. Vymlouval se, že musí existenčně zajistit svoji rodinu, ač rodina se existenčně nezajišťuje tím, že otec, resp. manžel jezdí po venkově na schůzích. Gajda nastoupil svůj trest a zase jsme četli v tisku smutné úvahy o Gajdovi, jak se stal obětí intrik, jak ho odstranila „určitá místa“, jak musil padnout, protože překážel, protože se nechtěl poddat. A přece tento Gajda dostává se do vězení proto, že byl rádně souzen a rádně odsouzen. Ovšem, tomuto soudu, který Gajdu odsoudil, nevolají lidé Stříbrného vstříc: „Jsou ještě soudcové!“ Tak se volá jen těm soudcům, kteří osvobodili Stříbrného. Ale tak se nemluví o soudcích, kteří odsoudili Gajdu, neboť tu se začíná mluvit v náznacích, jak Gajda musel být odstraněn, odstaven, jak musel být zavržen. Při tom titíž lidé, kteří chválili soudece, kteří osvobodili Stříbrného, a rozpačitě přecházejí soud, který odsoudil Gajdu, mnoho mluví a mnoho píší o soudcovské neodvislosti. Nedivíme se, že naši soudcové se ohradili i proti tomu, že jsou i — chváleni.

V. G.

V. G.

Detail o krvavé internacionále

Jako na zavalanou přichází tento doklad k našemu článku „Krvavá internacionála“ z minulého čísla. Je to zpráva z Paříže, kterou dovolte citovati:

„Válečné události na Dálném Východě vzbuzují nejen obavy, nýbrž i naděje. Na pařížské burse nastala na trhu mezinárodních hodnot značná haussa válečných výdělkářů a včera pokračovala v měřítku ještě větší. Veliké olejářské a měďářské papíry a ještě více bezprostřední dodavatelé válečného materiálu, jako Hotchkiss, Lorraine a Schneider-Creuzot, stoupili silně v ceně. Rovněž akcie suezské společnosti, která má pod kontrolou nejdůležitější průjezdy na Dálný Východ, stoupily v očekávání věci příštích. Jedny z těch mála papírů, které se nezúčastnily všeobecného bursovního vzestupu, byly akcie publicitní dráhy v Šanghaji, v Paříži rovněž na burse vedené.

V souvislosti s tím vším si zaslouží zmínky jedna malá událost, k níž došlo nedávno v Paříži. Při odjezdu dosavadního vyslance japonského v Paříži Joshisawy bylo politickým policistům nápadné, že mezi přítomnými známými diplomaty jeden obzvláště elegantní pán se horlivě točil kolem odjíždějícího Japonce. Když se informovali, kdo je to, dostali překvapující odpověď, že je to plukovník Roy ze zbrojovek Schneider-Creuzot, který se snažil novému vůdci japonské zahraniční politiky ještě na nádraží vtisknouti co nejvíce v paměť.“

M. P.

politika

Ferd. Peroutka:

Intelligence a kapitalismus

III.

Kde má stát intelligence?

Vznešený člověk musí platit svůj dluh celku: intelligence vždy má být vznešenou v tomto smyslu. Je hluboký rozdíl mezi inteligencí a chytrostí; některým lidem po celý život nepodaří se přejít most nad touto

hlubinou. S pouhou chytrostí to člověk může přivést tak daleko, že nejvýhodněji dovede nastavovat hubičku pod stolem, s něhož padají drobty; tloustne a bují a nic víc. Chytrost je nejskvělejší nástroj egoismu. Ale princip intelligence je princip nadosobní. Chytrost dovede se spokojiti osobním blahobytem. Ale pravá, neochocená intelligence neuspokojí se ničím, leč rozumným uspořádáním věcí. „Co platno člověku, kdyby celý svět získal a na duši své škodu utrpěl“: toto mohl říci jen typický inteligent.

Žádný společenský řád nestál, nestojí a nebude stát jen na jedné společenské síle. Také se žádný hospodářský řád nebude zakládati jen na čisté inteligenci. Je mě přesvědčení, že ani socialistické Rusko nebude se nakonec moci zcela vzdáti motivu zisku. Poslední sovětská nařízení, která zase jednou ruší rovnost mezd a zavádějí vysoké platy pro odborníky, otvírají docela zřetelně dvířka tomuto motivu. Bude se snad tvrdit, že je to přechodné opatření, ale není, protože lidská povaha není přechodné opatření. Nikdy nezbudujete solidní řád ve vzduchu nad lidskou povahou.

Ale je něco jiného vyhraditi v rozumně uspořádané společnosti také určité místo, kde by se mohl vyžít motiv zisku a výhody (ať proti tomu dogmatikové polemizují, tento motiv staví na nohy mnoho lidí, kteří jinak líně seděli, a má tedy v sobě živel společenské dynamiky), a něco jiného jest dáti motivu zisku barskou prioritu, před níž všechno ostatní je povinno ustupovat. Touha po zisku a výhodě může být buď dobrým pomocníkem nebo zlým a bezohledným pánem. Není pochyby o tom, jaká je hierarchie kapitalistického světa: je to uctívání zlatého telete; rozum, humanita, kultura mají jen druhořadé postavení a chodí v ošumělých kabátech. Přirozeným cílem intelligence, pokud není ničím jiným než inteligencí, musí být, obrátit tuto hierarchii. Už samo její jméno má intimní souvislost s rozumem a rozuměním. Je smyslem její existence zajistiti vítězství rozumu, a nemůže být pro ni žádného smyslu jiného. Chce-li někdo takovou věc, jako je vítězství rozumu, prosaditi v kapitalistickém řádu, musí ovšem mnohé obrátiti nohama vzůru a mnohé hlavou dolů: neboť kapitalismus se řídí mnohými jinými věcmi daleko více než rozumem nebo uctivým zřením k lidskosti. V široké souvislosti řečeno, je funkcí intelligence zastupovati proti hospodářským poměrům kapitalismu princip kulturní, hráti osvětovou roli mezi průmyslovými a obchodními kapitány; a nebudou-li oni přístupni misionářskému vlivu, vybudovati proti nim frontu, která je donutí.

Zatím slouží intelligence systému, jehož charakteristickou známkou jest, že není zcela inteligentní. Systém dokonce sám ví o této své vadě, ale omezuje se na prohlášení, že svět výroby nelze uspořádati rozumným plánem; že hospodářství a plán se neshodují; že je třeba více méně nechat vše růst jako dříví v lese; že, ať děláme co děláme, hospodářský život nemůže být ničím jiným než jakousi poměrnou džunglí s mírnými hrůzami a věčným nepořádkem. Tímto ekonomickým agnosticismem musí být intelligence pokoušena a drážděna; musí cítit chuť změřit své síly s tímto sobeckým mysticismem. Teorie o neregulovatelnosti hospodářského života je atentátem na představy o síle intelligence. Jakže, vše na světě lze pořádat rozumem mimo děje výrobní a konsumní? Proč právě tyto děje mají být nedostupnými pořádacímu vlivu rozumu? Tomu by intelligence opravdu mohla uvěřit teprve, až by prohrála sto pokusů. Ne dříve.

Přirozené místo inteligence je na straně hospodářského plánu proti anarchii. Kapitalismus je výrobní a spotřební anarchie. Tím už je řečeno, že odporuje samému základnímu principu inteligence, jejímž účelem je vnášeti rozumný pořádek do věcí. V kapitalistickém řádu nabízí se tvůrčím silám inteligence ne mnohem více než koloběžka. Ve vozech s mnoha HP sedí jiní.

Ani demokracie, ani inteligence nesmějí spoutati svůj osud s osudem kapitalismu. Tento systém nestojí za to, abychom si přáli, býti s ním společně pohřbeni. Výrobní řád vůbec nemůže býti rozumnému člověku milenkou. Je mu jen hospodyní. Dáme výpověď jedné a přijmeme druhou.

Na tom nyní vše záleží: dovede demokracie, dovede inteligence udati pozitivní cíl? Setrvávání v nynějším řádu, který právě před našima očima neúctyhodně krachuje a který, i když se zotaví, má před sebou nějaký nový krach (ozdobně se to nazývá periodickou krizí), nelze považovati za pozitivní cíl. Pozitivní cíl může býti jediný: rozumná organizace hospodářského života. Jestliže se touto myšlenkou zanáší jen socialismus a nikoliv kapitalismus, tím hůře pro kapitalismus. V tomto historickém konfliktu je místo inteligence na straně rozumu, nikoliv na straně soukromého zájmu.

Lhůta pro kapitalismus.

Nevěřím, že jest dlouhá. Zajisté, kapitalismus by si mohl v klidu prodělávati své periodické krize, ochuravěti a zotavovati se, střídati doby tísně a doby prosperity, kdyby ... Za patnáct let vyrostlo na východě Evropy veliké k d y b y. Toto vše by mohl kapitalismus zase dělati jako dělal, kdyby mu nebyl v socialistickém Rusku vyrostl krutý nepřítel, britký kritik a za posledních několik let i nebezpečný konkurent. Fakt sovětského Ruska definitivně končí periodicko-krisovou idylu kapitalismu a podvrátil i monopolní postavení kapitalistického hospodaření v lidských myslích. Dosud nebylo s čím porovnávat. Ani ještě před čtyřmi lety nebylo s čím porovnávat; ať mi to páni komunisté odpustí, ale hospodářský stav Ruska před pětiletkou nemohl nikoho přitahovat ani přesvědčovat; to nebyla vážná konkurence. Ale nyní, zdá se, roste něco, s čím bude nutno porovnávat, a co nás k porovnávání donutí, i kdybychom nebyli ochotni. Postavení kapitalismu se vznikem sovětského Ruska velmi změnilo. Nikdo rozumný nemůže říci, že je stejně silné jako před tím.

Vím, že pětiletka má dvě podstaty: jednu domácí, kde na ruské půdě se dějí určité objektivní skutečnosti, které žádným mluvením se ani nezmění ani nezvětší; druhou jakousi zahraniční, agitační a reklamní. Pětiletka vykonala pro komunistickou ideu za čtyři roky více než celá komunistická internacionála za patnáct, jako vůbec výkon pronikavěji vniká do lidských myslí než řečnění. Vůdce ruského systému dobře rozumějí této propagační ceně pětiletky. Vědí, že je to nejrychlejší a nejspolehlivější kůň před jejich spřežením. Budou tedy vždy, pokud mluví o výsledcích své práce, nadsazovat, a my klidně a beze strachu, že se odchýlíme od pravdy, můžeme nějaké procento ubrat z jejich slovních výkonů. I pětiletka jistě existuje ve skvělejšímu stavu na papíře než ve skutečnosti. Ale pro definitivní ohrožení pozice kapitalismu stačí i to, co v Rusku opravdu bylo a bude ještě provedeno. Naše výhrady vůči pětiletce této a budoucí znamenají jen skepsi k ohlášenému tempu a nedůvěru k stoprocentnímu splnění. Ale budou-li obě ruské pětiletky splněny i jen do 70 procent, bude dosti příčin, aby soukromí

kapitalisté po celém světě bledli. I sedmdesátiprocentně splněný ruský plán (a o tomto výsledku sotva můžeme pochybovat) stačí, aby kapitalistickému hospodaření vyrostl velký konkurent. Musím pokládati za možnou i tu perspektivu, že během doby by se Rusko i po některých čistě hospodářských stránkách ukázalo jako pokročilejší živel než západní Evropa, jestliže zde bude ve své čistotě zachován soukromý kapitalismus, který, řídě se zejména nedůtklivým a neústupným principem soukromého zisku, překáží rozvíti produktivních sil nebo je přímo maří. Nemohu neviděti, že svržení principu soukromého zisku s nejvyššího místa, je schopno ruské výrobě připravit velké ulehčení v rozletu nebo ji přímo opatřiti křídly. Budou mítí pravděpodobně některé překážky jiné, ale tuto, která na nás často spočívá jako kámen, mítí nebudou.

Nemá tedy kapitalismus více času než tolik, kolik je ho třeba, aby Rusko dokončilo budování své výroby. Potom bude na kapitalismu, aby prokázal, jaké přednosti mají jeho způsoby hospodaření a čím vyniká nad socialistický systém. Nesmí si myslet, že najde posluchače lehkověrné. Bude to, jestliže v Evropě nic se nezmění k lepšímu, konkurence mezi hospodářstvím organizovaným a neorganizovaným. Nevěřím, že by potom neorganizované, anarchistické hospodářství, jehož nejtemnější stíny právě vidíme před sebou, mohlo ukázat na nějakou svou zvláštní krásu. To znamená: bude-li socialismus v Rusku mítí úspěchy, nelze věřiti v dlouhé trvání tohoto našeho nepořádného systému. Hospodářské skutečnosti byly dosud největší silou kapitalismu. Ale v této rychle se vyvíjející době mohly by hospodářské skutečnosti mluvit brzo také proti němu.

Západní Evropa má mnoho předností, které by bylo hříchem dobrovolně obětovat ruskému systému, jenž je polobarbarský a poloasijský po psychologické a občanské stránce. Ale aby tyto přednosti zůstaly zachovány, je nutno přestavět hospodářské základy. Je možno je přestavět jen jediným způsobem: směrem k hospodářství organizovanému. Organizované hospodářství ovšem už znamená konec dnešního kapitalismu. Ať toho jiní litují: inteligence nemá čeho litovat. Nesmí se dopustiti té osudné a historické viny, že by nenašla své místo na správné frontě.

národní hospodář

Tedy i motocykly?

Vysvětlení.

Článek tento byl přímo vynucen poměry, které vládou v naší výrobě motocyklů, jakožto časový podnět. Současný stav totiž ukazuje, že by mohl zůstat časovým ještě po několik příštích let. Čtenář tedy zde nalezne obrázek situace, tvořící malý, ale význačný úsek dohořívající organizace, již se říká průmysl. Průmysl sám zde také nalezne své zrncečko, snad trpké, nemůže však škoditi, neboť podobných a horších již mnoho strávil s podivuhodnou lehkostí.

Kdo nevidí vpřed, nechť alespoň vidí zpět!

Je nesporno, že většina nových strojů, které opravdu slouží lidstvu a plní tím nejsvětější účel stroje, vzniká a stoupá s osobností svých tvůrců. Hledme jen na For-

da či starého pana Bugatti či Singera. Stejně je nesporné, že v našem motocyklismu takových průmyslových vůdců zatím není, protože není lidí, kteří by měli schopnost, jíž je k tomu nezbytně třeba: umět poznat pravé lidi a vybrat je ze zástupu.

Všude v zemích stejně průmyslových jako je ČSR. plní motocykl slušně svůj úkol, službu mladým lidem. Všude okolo stojí, přepočítáno na naše Kč, asi 3000 až 6000 Kč, kdežto u nás v žádném případě, řečeno bez výhrad, pod 11.000 Kč podobný stroj nekoupíte. Levnější výjimky není možno nazvat strojem, neřku-li motocyklem.

V nepoměrně chudším Rakousku ještě před rokem vyrobil pouze Puch za rok více strojů, než jich bylo dosud od počátku v Č. S. R. vyrobeno. A při tom hlavní součásti, nejdůležitější odlitky, kupuje u nás. Ovšem mají tam na jednom motocyklu necelých 50 hodin práce, zatím co v nejmodernější naší továrně bylo 200 hodin i více (více než na malém autu), u těžších strojů 300 pracovních hodin není výjimkou.

Chyba spočívá v prokázané konstrukční neschopnosti. Schází zde rozumný plán, schopný realizace, na zdravém základě. Zatím se pokusíme načrtnouti, proč a jak se k němu nedošlo.

Co bylo dosud vykonáno.

Zajisté více než dosti, výsledky však jsou chabé. Ani největší továrna u nás dosud nemohla vyrobiti motocykl, který by neměl řadu konstruktivních obtíží, ale spoň za cenu, aby poněkud úspěšně konkuroval stejnému stroji cizímu, dovezenému přes vysoké clo.

Každý podnikatel pracoval jistě s nadšením, jež bylo živeno jednak nadějí na úspěch morální, jednak — a to nemůžeme nikomu vyčítati, nadějí na velký úspěch hmotný. Všichni tito známi i neznámi pracovníci šli až dosud od zklamání ke zklamání, a sice nejen po stránce morální, ale i finanční. Tyto pokusy pak šíří nespokojenost a známky české nepodnikavosti či neschopnosti do veřejnosti.

Ani milionový podnik, který ztrácí obrovské sumy tím, že nic nedělá, nepohrdne planou výmluvou na špatné obchody s věcí, jíž se dováží ročně z ciziny za 50.000.000 Kč a kterou by mohl vyráběti obratem ruky. V Německu vyrostlo na 70 továren na motocykly v několika letech!

Jak u nás? Po válce zahájila výrobu motocyklů opět stará továrna ve Slaném. Na základě předválečných strojů postavila nový malý dvoutakt, ještě s náhonem zadního kola klínovým řemenem. (Dnes se k malým dvoutaktům anglická a po ní světová konstrukce hořečně vrací. Oč bychom byli napřed, kdyby zde již byl!) Po několikaleté výrobě a zdokonalení tohoto stroje přešla ke konstrukci jednoválce 500 cm³, který vyrábí ještě dnes, v počtu asi 50 až 100 kusů za rok! (Výroba zmíněné značky Puch obnášela přes 8000 strojů ročně.)

Brzy po válce vznikla jiná malá továrna na motocykly, která pro neshodité vedení se nějaký čas beznadějně držela, až skončila vyrovnáním. Přešla do jiných rukou, změnila model 750 cm³ flat-twin za motocykl s malým kupovaným motorem, a opět neutěšeně pokračuje dále. Dosud vyrobili asi 100 až 150 strojů.

Chebská továrna Premier vyrábí zprvu malé dvoutakty, pak jednoválec 500 cm³ čtyřtakt, podle anglického vzoru. Pokouší se i o velký americký dvouválec, avšak s malým úspěchem. Výroba sice pokračuje, je

však tak brzděna mnohými vlivy, že proti cizí konkurenci neproniká a nikdy takto nepronikne.

V roce 1923 pokoušejí se skoro současně tři podnikatelé o zavedení výroby motocyklů. Nejprve známá automobilka postavila V-twin model (Dvouválec, angl. twin, V značí postavení válců do V), s motorem v bloku s rychlostní skřínkou a řetězem na zadní kolo. Stroj asi nebyl pečlivě propracován a prozkoušen, neboť během jeho dodávání pro min. nár. obrany objevuje se na něm množství nedostatků, závad a zoufale těžkých defektů, se kterými továrna, ač dokonale vybavená, dlouho marně zápasí, až od výroby upouští a na skladě zbylé stroje rozprodává levně nahodilým zákazníkům, kteří si je sami spravují a dávají do pořádku.

Druhá firma, velká opravná automobilů, snaží se otázku vyřešiti tak, že kupuje hotové anglické motory, rychlostní skříňe, vidlice, prostě celou výzbroj, sama vyrábí opatrně jen rámy a drobné dílky. Přes to však dříve uvedená historie se i v tomto neuvěřitelném případě opakuje. Nepromyšlená a chvatná konstrukce rámu, vytrvale se opakující veliké defekty, z toho plynoucí nesmírné náklady na udržení prodaných strojů po dobu záruky v chodu, posléze likvidace výroby.

Třetí pokus má historii téměř stejnou, jen poněkud rozvleklejší následkem náhodného dostatku peněz. Původcem konstrukce je majitel opravný s menším kapitálem, zato však s pestrými a hojnými nápady, pokud možno denně se měnícími. Dnes něco nakreslí, zítra to rychle změni, na staré objedná modely a odlitky, jakmile tyto přijdou, sezná se, že by to mohlo býti jinak a ještě lepší. Tak se podaří vyrobiti za rok deset motocyklů ve dvaceti naproto různých provedeních. Konce lze si snadno domyslit. Neúspěch ve výrobě se převede na nedostatek prostředků, začne se pak hledati nová továrna, kde by se dalo v záležitosti pokračovati.

Nalezla se veliká stará strojnická továrna se speciálním, výborným oddělením pro výrobu leteckých motorů. Továrny pro výrobu letadel, zbraní a všeobecně válečných materiálů nemají zaručený stálý proud objednávek a proto jim je vždy vítán výrobek, který by vyplňoval mezery v zaměstnanosti. Tento výrobek však nesmí býti považován za tak vedlejší, aby se pro něj nic nezařídilo a nepřizpůsobila vhodně dosavadní organizace, která je ve všech továrnách na válečný materiál (státní dodávky) podstatně odlišná od podniků, žijících v ohni soutěže. Ve zmíněné továrně začalo se s velkým rozmachem a fantasií znovu, konstrukci i volbě materiálu bylo dáno volné pole. Mezitím, co se dělaly zkušební první stroje, byla předčasně uvedena do pohybu rozsáhlá reklama nového typu, ač nebyl ještě zajištěn výrobní program ani plán. Slíbené dodací lhůty již dávno uplynuly, uplynul i rok, a po strojích není stále ani památky. Konečně uprostřed druhé sezony se montují první z nich, zjištěny však jsou závady ve vyměnitelnosti součástí a mnohé jiné nedostatky. Prodáno asi 200 strojů. Továrna zatím přichází do fuse, celé zařízení je zdokonaleno, tím i dílenské práci se dostalo žádoucí vyšší úrovně.

Při přípravě další serie byly provedeny malé změny, které však, jak se později ukázalo, vedly ještě k horšímu. Stroje většinou neuspokojovaly zákazníky, bylo stále nutno vyměňovati mnoho drahých součástí zdarma na záruku, na venkov byli vysíláni zadarmo mechanikové na opravy, neboť zástupci nemohli tak velké opravy a rekonstrukce prováděti. Nutno pamatovati na velmi důležitou prodejní zásadu, že jakmile se některý zákazník na venkově cítí ošizen nebo dokonce podve-

den, že nedostal to, co na základě slibů si představoval, nezbyvá, než vyjítí mu všestranně a velmi uctivě vstříc, nechce-li továrna v dalekém okolí ztratití všechny nové zájemce. Jediný špatný stroj natropí více zla, než vyváží desítky dobrých. Z dobře informovaných pramenů bychom se mohli v těchto dnech dovědět, že zmíněná továrna, největší a vedoucí naše motocyklová, značka, zastavila výrobu motocyklů a o tom, co se s ní stane dále, se zatím neví.

Zbývá ještě poslední, nejnovější továrna motocyklů, začínající před několika lety koupí licence se zařízením. Jak se dosud zdá, sleduje v konstrukci směr nákladných a těžkých strojů, vyráběných a tedy i prodaných v menším množství.

Zatím ovšem ne sta, ale tisíce motocyklů je žádáno, proto se prostě dovezou z ciziny.

Co zbývá vykonati?

Nutno trvati na důslednosti, aby na český trh nebyly již vrhány stroje domácí výroby, které neodvratně budou jednou znamenati velikou ztrátu a nemohou se nikdy rozšířiti. Také nutno zahrnouti neodpovědnou reklamu a kritiku, neboť výsledky, plynoucí z přehmatu zákazníka špatně informovaného, vedou ke koncům, jichž jsme svědky. Je nesporno, že motocykl vyžaduje řadu vlastností, které musí bezpodmínečně mít, uvádí-li je tedy někdo v prospektu v rubrice výhod, pronikavě zdokonalených konstrukcí, je to směšné právě tak jako zbytečné.

Pro motocykl nejvíce ze všech strojů, jako pro auto, platí: Stojí-li vůbec za to, aby se dělal, musí se dělati pořádně a svědomitě, a nevyhovuje-li pak všem i nejmenším požadavkům, nevyhovuje vůbec!

Cílem tedy budou nám stroje, které by odpovídaly cenou své hodnotě. Nestací motocykl, který je třeba dobrý, ale stejně drahý jako auto. Netřeba se ovšem snažiti, aby bylo motocyklem dosaženo úplné a všestranné náhrady auta pro toho, kdo na auto nemá. Tato snaha je jistě chvalitebná, vede však k labyrintu četných požadavků, jimž současně vyhovět nelze a stroj pak na místě všem nevyhovuje ani jednomu. Na přední místo mezi základními chybami klademe i velkou váhu.

Bylo by zbytečno uvádět další zásadní podmínky, jimž musí vyhovět každý motocykl, neboť jsou příliš známy. Když pak má stroj většinu dobrých vlastností, je cílem: malá váha ... to značí drahý, kvalitní materiál. Malá cena ... to značí laciný, obyčejný materiál. Cesta k tomuto cíli jest: Volba vhodného typu stroje, sladění možností a požadavků, a hlavně správná detailní konstrukce všech i nejpodřadnějších částí.

Z toho plyne nutnost konstrukce přísně speciální, do níž se nemůže s úspěchem pustit každý, i jinak dobrý inženýr, který dosud dělal, řekněme, parní stroje.

Návrh, jak řešiti tuto otázku.

Aby nezůstalo na kritice a boření, tedy musíme i stavět. Na podkladě ujasnění základních podmínek (blíže nelze zde rozvádět) docházíme k vlastnímu plánu:

Podnikatel, který by dnes chtěl pozvednouti náš motocyklový průmysl, musel by dle názoru autorů vyrábět:

1. Lehký, laciný, střední stroj, s řetězem, osvědčené konstrukce, bez pronikavých novot.
2. Pro náročnější silný víceválec, vzniklý složením válců malého stroje a použitím týchž detailů.

3. Malé auto, s motorem od silného motocyklu (víceválec), obráceným tak, aby rychlostní skříň směřovala kupředu, pro usnadnění náhonu na přední kola.

Výhody tohoto plánu:

1. Stanovením rozsáhlého a přesného plánu do budoucnosti se přesně ví, co se chce a jak k tomu nejlépe jít. Získá se základ pro rozvoj. Netřeba zdůraznit, že dosud hlavně tato plánovitost chybí.

2. Velké množství součástí je společné pro všechny tři případy (seriová výroba, sklad).

3. Začne se organicky nejlevnějším, nejjednodušším a nejprodejnějším.

4. Vzniknou tři stroje, dostačující pro veškeré okruhy zákaznictva.

Bude zde vždy poptávka po motocyklech a podnik, který by je skutečně vyráběl při dokonalé organizaci, střídavě a solidně, nebyl zatížen vedlejší režii, bude prosperovati bez nemírných zisků lépe než každý jiný, a co hlavního, trvaleji. Opakujeme: Chyba byla jediné v dosavadní konstrukční neschopnosti. Základní nezdravě volená a pak „zlepšovaná“ práce nekončí jinak.

Kdo nezná poměry v našem průmyslu, zamyslí se nad těmito řádky. Kdo je zná, ten vše pochopí, neboť zná i příčiny, jež si druhý musí teprve domýšlet. O skutečně zoufalém stavu české výroby motocyklové může se přesvědčit z dat o dovozu, nebo pohledem na motocykly, jezdící kolem nás ulicemi, konečně opatrným dotazem u nešťastných jejich majitelů.

(Článek je pouze výtahem z obsáhlé práce, která by jinak vystoupila z rámce tohoto listu.)

Napsali VBPB.

Život a instituce

G e l:

„Cizinecká legie“ v Litoměřicích

Před divisním soudem v Praze odpovídalo čtrnáct šarží na obžalobu ze zločinu nešetření všeobecných služebních předpisů, spáchaného hrubým spíláním a týráním vojínů. Místem činu byla škola pro výchovu záložních důstojníků 3. divise (Litoměřice) a — jak říkali svědci — nazývali frekventanti pavilon číslo 8 (sídlo 3. a 4. čety) „cizineckou legií“. Na otázku „proč“ odpovědělo průvodní líčení tohoto procesu.

Prasklo to interpelací: že se v důstojnické škole v Litoměřicích vojákům sprostě nadává, že jsou sekýrováni, že s nimi dělají „nieder“ a „auf“ právě na tom kousku suchého jinak cvičiště, kde je bláto, že musejí zdvíhat ústy náboje, jež jim při cviku „vybíjet“ a „nabíjet“ upadnou, že jsou v noci zbytečně buzení, zkrátka, že se s nimi provádějí věci, které dodávají hlavní agitační materiál antimilitaristům a jež se uvádějí jako odstrašující příklad nejhlupejšího militarismu.

Po půlročním vyšetřování dospěla věc do stadia rozsuzování. Část obžaloby vzal soud za prokázanou — byla to, soudu čest, část převážně větší — část obvinění byla zamítnuta.

Ale bez ohledu na verdikt soudu byla řeč o mnohém, co je nesporně zajímavé. Jednak obecně, jednak se zvláštním vztahem k dnešním problémům armády, kde sebevraždy a sebemrazení nabývají početných rozměrů velmi povážlivých.

Především: toto říkání je psáno u vědomí, že je pravdivé staré vojenské přísloví, byť bylo oděno v rým katastrofální: „Vojná není kojná“. Dojem z věci, jež slyšel za přelíčení o litoměřické „cizinecké legii“ jsou u autora přepočteny a zbaveny civilní rozhořčenosti vzpomínkou na vlastní presenční službu roku 1922-23, konanou za mnohem méně stabilisovaných armádních poměrů a u trupy, kde je od dávnověku tón vždycky trochu drsnější: u jízdy.

Určitá strohost, ba i slovní hrubost je na vojně — tak alespoň svědčí empirie — nutná. Snad už proto, že vojenská strohost zamezuje nejbezpečněji sentimentalitu a je svojí sugestivností nejlepším prostředkem proti zbytečnému přemýšlení: udělat, či neudělat. Kteréžto přemýšlení je při provádění rozkazů neúčelné, pokud je vojna vojnou. Do určité míry je na rekrutovi, aby se přizpůsobil novému prostředí. Osvětlí se to na příkladě: Přemnoho nováčků nemělo na sobě jakživo šaty po jiném. Mnoho nováčků nejedlo jakživo jinak, než za prostřeným stolem, malounko jich je, kteří si kdy sami ustýlali postel. Všechných těch civilních výhod se rekrut musí vzdát a není snad nikoho, kdo by proti tomu mohl co uvést. Takových jaksi přirozených příkoří je na vojně mnoho a patří k nim nesporně i nutnost vyslechnout mlčky jízdařenské přirovnání, při němž tercium comparationis je na příklad způsob, jímž sedí opice na okenním rámu.

U vědomí všeho toho, co bylo řečeno na ospravedlnění vojny vojenské, budiž zde výslovně prohlášeno: to, co se dělo ve škole pro výchovu záložních důstojníků 3. pěší divise v Litoměřicích, je hanebnost a darebáctví.

Mezi vojenskou strohostí a mezi sprostým týráním vojáků je totiž tak přesný rozdíl, jako mezi pohlažením tváře a mezi fackou.

Litoměřický případ je casus, jakému říkají lékaři: krásný. Je to typicky patologický případ a může sloužit za demonstrační preparát. Neboť jsou v něm vyřazeny nejen třídní a sociální rozdíly. I rozdíly intelektuální jsou vyřazeny, neboť na litoměřickém cvičišti stáli jak v šíku, tak před ním, na velitelském místě, lidé skoro úplně si rovní věkem i školským vzděláním, původem a občanským povoláním.

Tím jsou dány předpoklady pro demonstrování chemicky čistými prvky: o s m š a r ž í (o dvou odsouzených důstojnících bude řeč zvlášť a o čtyřech osvobozených četařích raději nemluvmé) týralo vojíny a sprostě jim nadávalo.

Tělesné týrání, jež bylo rozsudkem vzato za prokázané: zbytečné cvičení „v leh“ (nieder), plížení, dřep, poskoky v dřepu, vše až do úplného vyčerpání.

Na dávk y, jež byly vzaty rozsudkem za prokázané, jsou: „voli, blbci, pitomci, poserové, nečumte na mě, posraný civile, bimbo, blbe, bordeláři, bejci, smradi“.

Komu bylo takto nadáváno?

Padesáti mladým mužům, kteří byli povoláni, aby vykonali povinnost, uloženou jim zákonem republiky. V civilu byli: vesměs absolvovanými středoškoláky. Pět z nich bylo doktory práv, patnáct inženýry, dva magistři farmacie, asi osm bankovních a spořitelních úředníků, stavitel, dva učitelé, kandidát profesury, tři soukromí úředníci, doktor filosofie. Povolání frekventantů nebyla zde vyjmenována snad proto, že by aka-

demický titul nebo maturita dodávaly zvýšené ochrany cti, nebo že by se člověku bez nich smělo beztrestně nadávat. Školské vzdělání litoměřických nováčků dokazuje něco jiného. Dokazuje, v čem je jádro ostudy:

O mladém muži, jenž složí maturitní zkoušku, jenž se naučí vyšší matematiku, jenž složí přísné zkoušky práva, jemuž stát svěří množství jedů, které by stačilo vylidnit město, o muži, jemuž stát za rok svěří výchovu třiceti až padesáti dětí — což stát prokázal tím, že mu vydal vysvědčení učitelské či profesuru —, o všech těchto lidech musí být a priori každému jasno, že se dovedou naučit hladce a bez spílání i všemu, čeho potřebuje voják, jenž nemá aspirace na kariéru v generálním štábu.

Musí to být jasno každému, stejně jako musí být jasno, že těchto dnešních padesát mladých inteligentů je zítra padesát plnoprávných občanů ve váženém a snad i vlivném občanském postavení, a za nějakou další dobu padesát otců rodin, kteří budou vychovávat své děti — — — (vojenská správa, začínej už inspirovat články lamentující nad nepochopením a odporem, s nimiž se setkávají v širší veřejnosti posláni a požadavky armády — — — v odporu k vojenským věcem!). To musí být jasno každému. A není-li to někomu jasné, pak není vina na skutečnosti, nýbrž na mozku dotyčného jedince. Takových jedinců odešlo od divisního soudu s odsuzujícím rozsudkem deset. Jejich jména nebudtež zatajována. Jasně to nebylo:

Nadporučíku Josefu Skalickému, pěšího pluku číslo 2, jenž volal na padesát pochodujících doktorů práv, lékárníků, stavitelů, učitelů a úředníků: „Já vám dám, smradi, budete potit krev! Smradi, poserové!“

Nadporučíku Janu Sokolíkovi, hraničářského praporu 1, jenž na těchto padesát pochodujících volal: „Chodíte jako kurvy.“

Nebylo to jasné panu Karlu Tomkovi, jehož jest doporučení zvláštní pozornosti vojenských úřadů, neboť vstoupil — dosáhnuv hodnosti podporučíka v záloze — do vojenské akademie a míní uplatňovati své názory na výchovu obránců vlasti dokonce jako životní povolání. Tento pan akademik Tomek je na příklad přesvědčen, že slouží myšlence armády a brannosti, oslovuje-li vojína, jenž je v civilu doktorem práv, slovy: „Doktore, co na mne čumíš, posraný civile.“ Pan akademik Tomek byl — za doby svého četařování —, dále přesvědčen, že je správné toto: nehlásil-li se mu někdo dost hlasitě, nenapomenul ho, aby mluvil hlasitěji. Poručil — on, 22letý — 22letému spoluobčanu, stavebnímu inženýru, aby klekl k otevřeným dvířkám kamen a křičel do kamen: „Hlásím příchod do světnice.“ Pan akademik Tomek, jemuž tolik věcí není jasné, patří do kriminálu. Patří možná i jinam. O tom mohou být různé dohady. Svorné mínění bude však jisté o tom, že nepatří do vojenské akademie a hlavně ne do důstojnického sboru československé armády.

Nejasné mínění o duchu a posláni armády ČSR měl i podporučík v záloze Josef Šroubek, pěšího pluku číslo 47. Tento pan četař aspirant — v kritické době měl tuto hodnost — byl obviněn, že skočil kolenem na krk sehnutého rekruta, magistra farmacie, aby ho „naučil“ pořádně se ohýbat. To nebylo ovšem bití. Ale pruské Dienstrenglement — ten kamašový a komisní přízrak všech demokratických armád, ten nepostradatelný rekvisit všech řečníků, ukazujících (děkuji ti bože, že nejsem jako ten celník a publikán) na to, proč muselo

zahynout Rakousko a Německo, ten tupený a skutečně ukrutně přísný Dienstrenglement věděl, co jiné služební předpisy patrně nevědí: že to není jenom bití, co bolí. Že existuje ještě jiný druh surovosti. A to je právě ono „učení“. Učení fyzickou Berlitzovou metodou. Němci tomu říkali „Anfassen“, to jest asi: chytání, mākání, šmatání nebo volně přeloženo: přiložení ruky při vysvětlování. A toto „Anfassen“ bylo zakázáno. Poddůstojník za nepřítomnosti důstojníka nesměl k rekrutovi blíž než na tři kroky. Nikdo z nás by nechtěl brát jed na to, že se ten předpis dodržoval. Ale bylo lze se ho ve sporných případech dovolat.

Panu četaři aspirantu Josefu Šroubkovi nebylo ještě mnoho jiných věcí jasných. Nevěděl, že se nesmí beztrestně říkat občanům republiky „vole, bejku, posero blbej, bimbo, smrade“ — že se nesmí znechucovat vojna tím, že se cvičení v dřepu dá zbytečně provádět tak dlouho, až se vojáci třesou a dostávají srdeční záchvaty. Že se nesmí dělat to, co vyvolá přezdívkou: cizinecká legie.

Mnohé bylo nejasné i pánům podporučíkům v záloze a za onoho času četařům aspirantům (Josefu Strašilovi, instrukčního praporu, Janu Kyselovi, ppl. 47, Karlu Benešovi, hran. prap. 1, Rudolfu Hladíkovi, hran. prap. 6, a dosavadním četařům aspirantům v záloze Bohumilu Noskovi a Josefu Liškovi, oba ppl. 44.

Divisní soud osvobodil — s výslovným podotknutím, že tak činí pro nedostatek důkazů — několik těchto šarží z obvinění, že nutili vojáky k výcviku jim svěštěné, aby z bláta a špíny zvedali ústy náboje, jež jim při cviku „vybíjet“ vypadly z rekrutských, pochopitelně neumělých rukou. (Odsouzen byl pro to jen Šroubek.) Nedělo-li se to v Litoměřicích — rozsudek je rozsudek — dělo se to za to i jinde, kde slouží kolegové (o kamarádech při těchto omylech do čs. uniform vniknuvších galejních pohaněcích nemůže být řeč) pánů Šroubků.

Bylo řečeno, že litoměřický případ je chemicky čistou ukázkou. Tento popis se hodí i na dramatis personae před cvičícím šikem. I oni četaři měli víc povinností, než jich má průměrný poddůstojník: jsou vesměs při nejmenším abiturienty, většina jich má akademické vzdělání. Rozkřikne-li se hrubým způsobem na nemotorného „entelidenta“ četař, jenž se na ty tři pecky na rameni dřel tři roky a jenž musel pracně po nocích dohánět, co se nenaučil v trojtřídce, jediné své škole, je tu množství polehčujících okolností. Není jich, kde má velení vzdělaný člověk. V tomto konkrétním případě jde o chemicky čistý případ toho nejhorršeho, čeho se člověk mocí nadaný může dopustit: o sprostou zvůli. Je-li spravedlnost základem státu, je nejen základem, nýbrž i strukturou armády a jejím tmelem.

Těch osm litoměřických kuksfírů (ne četaři a ne poručíci, ale kuksfírové a lajtnanti prohráli monarchiím sympatie světa) neporušilo hrubě jen vojenský zákon trestní. Těch osm slavomamem posedlých neronků (jak snadno se člověk od nich naučí nadávat!) má na svědomí i jiné vojenské poklesky.

K vůli takovým šaržím musí ministr národní obrany běhat do parlamentu, aby on — po presidentu republiky nejvyšší představený armády — velmi uctivě vysvětloval a omlouval armádní správu — komu? Třístupadesáti lidem, civilistům, pro něž pan akademik

Tomek má velmi neslušné epitheton constans. K vůli takovým kuksfírům musí generální inspektor armády svolávat komise a jezdit po republice, aby vyšetřoval příčiny sebevražd v armádě. Pro takové holobrádky musí náčelník hlavního štábu čs. branné moci, armádní generál, v přednášce apelovat na občanstvo (pane akademiku Tomku, mluvil s vámi už vůbec někdo, kdo má lampasy na kalhotách?), aby přálo armádě a zastávalo se jí v parlamentě.

Když vy, četaři před šikem, myslíte, že smíte spoluobčanům beztrestně nadávat — vypočítejte si laskavě, co by podle tohoto klíče šarží s vámi beztrestně směl dělat — řekněme, jenom plukovník? Neklame-li nás výpočet, mohl by vás už štábní kapitán pověsit bez soudu — do průvanu.

Není omluv a není výmluv pro Litoměřice. Jsou ukázkou, že určitý počet inteligence se nehodí k výchově vojenského dorostu, protože nemá toho, co kvalifikuje vojáka na šarží víc, než přečtení v plukovním rozkaze: že nemá sebekázně. A zde se začíná vina pánů nadporučíků Skalických a Sokolíků. Nejen že předcházeli špatným příkladem. Nedovedli udržet své šarže v mezích jejich pravomoci. Ta pravomoc je beztak neúměrná jejich věku, ale bez toho vojna opravdu nemůže být. Takový četař může poslat k raportu a ví, že to tam vyhraje, je-li v právu. Velitel roty může vojáka zavřít na 21 dní. Může mu vzít na měsíc vycházku. Může ho trestat prakticky tak, jak stát jinak dovoluje trestat občany jen tříčlennému senátu krajského soudu. Velitel roty může odevzdat vojína divisnímu soudu. Všechno to na popud takového četaře.

Ale z toho neplyne, že by četaři směli pod patronací důstojníků vojínům nadávat a svévolně je týrat.

Ten frekventant důstojnické školy je na tom konečně ještě ne nejhůř. Jeho vzdělání ho chrání před přílišnou úhonou psychickou a zaručuje mu ostatně také poddůstojnickou kariéru.

Ale ty nadávky litoměřické mají ozvěnu ještě zlobnější: vyjádřil to nejlépe vysoký důstojník, když si přečetl referát o procesu s litoměřickými četaři: „Pane Bože, pane Bože, Když tohle dělají s důstojnickými aspiranty, jakpak teprve zacházejí s prostými rekruty?“ A takové otázky armádě nesvědčí.

Je v eminentním zájmu spravedlnosti, lidskosti a armády, aby šarže, jimž není jasné, jak třeba za dnešních dob zacházet s vojínů a propagovat myšlenku brannosti, byly přeloženy ze stavu živých u roty do stavu živých v divisní věznicí. Už proto, že porušili závazek, který odpřísáhli před plukem ve zbrani a před svým praporem. Neboť vojenská přísaha obsahuje i slova: „Věrně k sobě státi a druh druhu milovati“. I šarže je druhem. Byť i litoměřické šarže byly druhem zvláštním.

Odsouzení byli do žaláře: npor. Skalický 14 dní, Sokolík 10 dní, akademik Tomek 21 dní, ppor. Strašil 7, Šroubek 42, Kysela 10, Beneš 10, Hladík 7 dní. Četaři asp. v zál. Nosek 5, Liška 14 dní.

Všechny tresty jsou — podmíněné, na 1 rok. Soud vyhlásil, že všichni odsouzení zůstávají ve svých hodnostech.

Rozpravy o tom (rozsudek nabyt zatím už moci práva) jsou předčasné, protože všichni odsouzení, až na dva četaře a akademika, přijdou ještě před kárný výbor.

do ba a lidé

Otto Rádl:

Ona

I.

Lev je králem pouště.

Společenské řády a uznané konvence v mravních věcech vytvářeli jsme odjakživa my, muži. Proto nám v nich bývalo vždycky docela příjemno žít. Bývaly užity podle našeho pohodlí. Hodily se stejně dobře na naše slabosti jako na naše předsudky.

Proto také bývalo odjakživa nezviklatelnou pravdou, že muž je třeba ve věcech pohlavní morálky posuzovati trochu jinak nežli ženy. Poněvadž prý není přece nejmenší pochybnosti o tom, že u muže se nemá bráti nějak příliš vážně, rozvíjí-li se jeho pohlavní život již před manželstvím v příjemné svobodě a nevázanosti. Král tvorstva o sobě zkrátka dekretoval, že prý je tak zařízen, že mu zdrželivost po této stránce je značně nepříjemnou.

Proto také nikdo nezazlíval vážně mladým mužům z r. 1870 nebo 1912, stýkal-li se před sňatkem s nevěstkami: neboť prostitute byla předpokladem morálky, ona umožňovala, aby dívky z r. 1870 nebo 1912 si zachovávaly své panenství až do dne legitimní oběti, ať už se k tomu tvářily jakkoli. Ona umožňovala, že se vlk, příští manžel, mohl včas po chuti nasytiti, a aby přece jehně, cudná a zdrželivá příští manželka, zůstalo celé. Nikdo tak nevinil příliš neomlouvavě svého souseda, dověděl-li se o jeho občasných nebo soustavných nevěrách. Dalo se odpustiti, že si zámožný muž vydržoval někde milenku, že měl malou přítelkyni v divadle nebo u baletu, nebo že jeho „správní rady“ zasedaly příliš často měsíčně až příliš pozdě do noci. Nebylo nikdy nic nečestného ani na tom, spával-li muž tu a tam pod užitím vhodné záminky občas někde jinde, než u své vlastní ženy, ovšem jen potud, pokud se jeho žena o tom nedověděla, anebo pokud alespoň před veřejností nedávala najevo, že o tom ví. O tom o všem svědčí všechny úspěšné cizoložné romány oněch dobrych dob stejně jako všechny divadelní komedie s manželskými trojúhelníky, které bývaly a zůstávají setrvačně až do dneška nejrozkošnější zábavou dobře vychovaných kruhů.

Muž jedná, jak je „dáno přírodou“;
žena prostopášně.

Tohle to všechno bývalo prostě všeobecně uznanou věcí, která jistě ani z vás dvě třetiny ani v nejmenším nepohorší. Neboť morálka vymyšlená muži a od mužů chráněná měřila mužské počínání neobyčejně shovívavým loktem.

Docela jiným loktem, než který příkládala na chování druhé strany ve hře. Protože prý, jak se říkávalo trochu s lichometností a trochu s pokrytectvím milovným svého, bezpečného pohodlí, jsou ženy, ve věcech lásky, něco docela jiného než muži. Muž, který si nikdy neměl v úmyslu odříkati nic z příjmemostí pozemského údělu, ujišťoval o sobě skromným hlasem, že prý sám není ničím, než nedokonalým tvorem polygamních sklonů. Ale žena prý je z docela jiného těsta, ona je od přírody monogamní; ona prý nemá smyslu pro drobné změny v situacích, které muž shledával pro sebe půvabnými; ona je andělská,

ona netouží po ničem jiném než po tom, býti řádnou ženou bezúhonně pověstí, uspokovati svého muže, kdykoli si zapřeje. A jejím jediným přáním je prý míti děti, činnost k tomu cíli směřující je prý však řádně ženě vlastně nepříjemnou.

Dobrý tón připouštěl v hovorech mužů přiznání, že jsou na zemi některé druhy příběhů, jež nahánějí hrozně příjemné mrazení, jež působí rozkošné lehtání v zádech a přinášejí během času v mezích individuálních možností vždy znovu stejně určitou touhu po tom, aby se opakovaly. Dobrý tón říkával však také se stejně upřímným přesvědčením, že tohle všechno je věcí výlučně mužskou. Počestným ženám bylo od mládí vštěpováno přesvědčení, že pohlavní styk je pro ženu věcí nežádoucí, věcí, kterou je třeba někdy snášeti mlčelivě i obětavě, ale rozhodně bez účasti.

Něco se změnilo.

Myslím, že bychom užasli, kdybychom poměrně zjistili, jak vysoký je počet ještě dnes žijících manželek, které vyrostly v tomto nazírání, a které by se cítily hluboce poníženy ve své vlastní vážnosti, kdyby měly spáti se svými manžely ne z manželské povinnosti, nýbrž z rozkošnictví, jenom proto, že jim to působí plaisir. Ani v nejpříznivějším případě pak se žádná z nich nezavaví skrytého dojmů, že tohle všecko je přece jen něco zakázaného, hříšného, nemorálního.

Já nevím, věřili-li muži tomu všemu tak upřímně, jako o tom bylo přesvědčeno tolik žen. Myslím, že si tohle všechno ti pokrytečtí mužští augurští chlapi vymýšleli docela programně, aby si zajistili klidné a nerušené živobytí, při němž by se mohli bez překážky věnovati svým sklonům, aby prostě vyřadili ženské ze hry, aby měli doma příjemný svatý pokoj a na venek co nejvolnější ruku. A jisto je, že tímto způsobem vyrůstaly generace a generace a že právě tyhle názory tvoří podklad toho, co se nazývá konveční morálkou. Snad třetina lidí podle těchto předpisů morálky o polygamním muži a monogamní ženě ještě dnes žije. Další třetina se proti nim prohřešuje, ale má své jednání za nesprávné a tajně je podle těchto zásad měří. A jen zbývající třetina jedná jinak a myslí jinak.

Toho obojího si chceme povšimnouti, jejího jednání i hodnocení, poněvadž se nám zdá, že tím objasníme něco z kořenů nové morální konvence.

Musí se být přísný na madame.

Stal se tu zřejmě nějaký obrat v morálním nazírání. Obrat, který je ku prospěchu žen. Z toho se dá již soudit, že jej pravděpodobně nezavedli muži, poněvadž se to jaksi přiči nejzásadnějším mužským instinktům ve věcech pohlavních, zaváděti novou konvenci sobě nepříznivou, konvenci, která vážně znesnadňuje a komplikuje věci, jež bývaly na světě pro nás muže vždycky tak příjemné a pohodlné.

Tenhle obrat si prostě vymohly ženy. Využily situace a byl tu nový řád, byly však ku podivu vzdáleny toho, aby si jej vybojovávaly. Je totiž stejně pozoruhodné, že v pohlavních věcech nikdo nehájil zásad od mužů předepsané a ženám nepřiznivě morálky nikdy oddanější, než právě ženy. Ženy sice bojovávaly pro hlasovací právo, pro svobodné mateřství, pro práva nemanželských dětí a pro mnoho jiných věcí vážných, vybojovaly si je a posunuly tím svět o hodný kus kupředu od církevního středověku, takže nám mužům nezbyvalo konečně už nic jiného, než odhlasovati chtěj nechtěj ve svých parlamentech všechno tohle, nač jsme dlouho sami nechtěli přijíti, konečně přece jen odhla-

sovati. Ženy však nebojovaly nikdy vedle těchto zájmů konkrétních a do očí bijících, o své zájmy abstraktní a ideové. Nebojovaly nikdy přímo a s programem proti morálce, před níž měly vždycky, i když ji s naivním pohledem obcházely, pověřenou hrůzu.

Až jednou se ujaly taktiky, která daleko spíše odpovídá jejich povaze: využily situace. Byla totiž právě na světě nějaká válka a muži zrovna nebyli doma. A když se muži vrátili, poznali náhle k svému nemalému překvapení, že se něco změnilo. Stálo to několik slz, několik rozvodů, několik patetických obžalob „uvolněných mravů“, na něž jsme v historii měli my muži vedle několika ošklivých žen vždycky výsadu — ale ono změněné něco tu zůstalo.

Bude nás to státi patrně mnoho slov, než se nám podaří tohle „něco“ docela určitě a jasně předvésti. Napsali o tom sice známé a hezké knihy Havelock Ellis i Ben B. Lindsey, cituje se na čajových večírcích Dr. Mary Stoppesová i neúnavně psavý pan Vander Velde, byla o tom vydána v českém překladu krásná knížka Bertranda Russella („Manželství a mravnost“ v Aventinu) — ale všechno to je v našich poměrech nějak odlišné a individuální, jiné než to uvedení páni zjišťují. Obrat v morálním nazírání přihodil se v naší mladé a netradicionální společnosti rychleji a upřímněji, nežli kdekoli jinde.

Budoárová revoluce.

Obrat, který způsobil, že nazírání lidí ve věcech sexuelních zahrnulo jiným směrem a odbočilo od nezviklatelné přímosti, již se dosud ubíralo, jeví se především ve faktickém životě. Dnešní dívky jsou velice rozdílné od dívek před dvaceti lety a také dnešní vdané ženy jsou jiné: konec konců jsou jiní i muži, ať už dobrovolně či proti své vůli, poněvadž prostě nemohli jinak, než smířiti se s fakty, jež jsou již nezměnitelné.

Tento rozdíl v tónu dvou dob má ještě dnes svůj původní revoluční ráz: je dosud pouhým stavem faktickým, chybí mu uznání de jure, není morálně kodifikován. To činí naši dobu po stránce morální nejvýš zajímavou: propast mezi tím, co by podle mravní konvence s pohlavním životem lidí mělo býti, a mezi tím, jaký tenhle život ve skutečnosti jest, nebyla nikdy větší.

Skutečný způsob života dnešních lidí je o mnoho pokročilejší, než jejich mravní zákony. Zákony sice přicházejí vždycky pozdě, bývají proklamovány teprve tehdy, kdy se bez nich už není možno obejít, zákony morální jsou však ze všech nejkonservativnější a mění se ze všech předpisů na světě nejneochotněji. A trvá již příliš dlouho interregnum mezi působností zákonů staré morálky, která byla fakticky desavouována, a mezi formulováním zásad morálky nové, která je ve skutečnosti již nastolena. Trvá dokonce ještě déle, než práce našich zákonodárců na publikování nového občanského a trestního zákoníka: a ta se přece těší liknavosti tak rozvášně, že se zdála docela nepředstížitelnou.

Tato nová morálka se projevuje prozatím jen v celém svém rozsahu negací zásad morálky staré. Pospívá se tomu, co se ještě před dvaceti lety pokládalo za jediné slušné a mravné. Rozveseluje se nad tím, co neobytně patřilo k zásadám dobrého tónu našich maminek. Škrtná odhodlaně všechno, co snad již dávno přeháňelo, co však bylo nadále chováno v posvátné hrůze, tak jako obtížná pověra.

Ale uvnitř přece jen není něco v pořádku a tato pouhá negace nestačí k ospravedlnění jednání. Každý, kdo jedná jinak, má kdesi skryté místo, v němž přece jen tajně věří, že páše přece jen něco hříšného, co se nemá dělat, a za co by mohl být potrestán nějakou metafyzickou spravedlností. Svědčí to o touze po nových zákonech. Lidé mívají v každé době velikých obrátů v historii vášnivou potřebu, poslati některého svého Mojžíše na nějaký vysoký kopec, aby se tam v mracích s Pánem Bohem dohodl na kontextu nové praktické morálky. Chtějí, aby jejich jednání mělo dekorum jednání zákonného a od bohů posvěceného.

Pánbůh bdí.

Toho však dnes ještě není, poněvadž nová morálka žije pouze v myslích a nikoli na papíře. Proto věří leckdo, kdo jedná proti starým předpisům, že starý pánbůh jenjen čeká, aby ho za to potrestal.

Na příklad bleskem, který by náhle mohl sjeti na divan v cizím bytě, v němž se vdaná žena vidí s cizím mužem, který se jí líbí a po němž upřímně touží.

Anebo náhlým propadnutím podlahy, které by se mohlo přihoditi v neznámém domě, v němž se ocitl ženatý muž s mladou ženou, která podle jedné z oněch ilogických zásad o vlastnictví v lásce náhle je jeho, ačkoliv by se zákonná possessio někoho jiného dala prokázati řádnými veřejnými listinami a poukazem na kontrakt o matrimoniu, jak se patří podepsaný.

Jsem pevně přesvědčen, že také mladý muž, posluchač prvního semestru, který se dostal tak nějak bez programního přičinění, jak už se to stává, do situace, v níž má po prvé splniti děvčeti plnému života to, nač ono už dávno myslilo — jsem přesvědčen, že také tenhle inteligentní akademický občan si není tak docela jist tím, nepáše-li snad přece jen něco, zač by se mohla nebesa hněvat a stihnouti jej nejméně zemětřesením.

A nechtěl bych ani ručiti za to, že si bude před Pánem Bohem, v něhož sice nevěří, přece jen docela jista sedmnáctiletá lyceistka, která se přes své dobré vychování upřímně zamilovala a která si myslí, jak říká honourable earl Bertrand Arthur William Russell, největší současný filosof konservativní Anglie, „že je lépe pro mladého muže, aby měl styk s dívkami vlastní třídy než s prostitutkami, poněvadž tyto dobrovolné styky, které nejsou námezdné, mohou býti láskyplné a roztomilé“.

Myslím, že tohle upřímné děvče bude stejně jako předchozí mládenec, jako svrchu uvedený „nevěrný“ manžel anebo nějakého vnitřního zákona poslušná vdaná žena, míti určitě malou kontroversi se svým tak zvaným svědomím, které sice není vnitřním hlasem, jímž k nám promlouvá bůh, nýbrž alespoň formou, kterou morální konvence intimuje své předpisy, ta konvence, která byla hyperbolami, příslovími, poučkami, varovnými příklady, klepy a rákoskami vštěpována do hlav tak dlouho, až z ní přece jen něco uvízlo v člověku.

Nějaký pořádek být musí, jak se říká.

Stěží se najde někdo, kdo by chtěl dnes plamennými slovy o demoralisaci zavrhnouti tyhle mé čtyři přátele pro jejich jednání, které se bude zdáti asi většině docela prosté a přirozené. Tím podivnější jest, že se našel dosud morální zákonodárce, který by těmhle čtyřem lidem řekl, že vina za onen jejich drobný metafyzický konflikt, do něhož se dostali, nepadá na ně, nýbrž na nedostatek výchovy v nových morálních zásadách.

Pravdepodobne by nechtel nikdo tvrditi, ze by bylo docela stejne mravnym a chvalyhodnym, ať žije kdokoli jakkoli a spi kdekoli s kymkoli. Proto bude patrne zadoucim, aby chom slyseli novou moralku take formulovanu. —

Ta se ovsem nemuze stati cestou instančni k tomu povolanimi prislušnymi urady, ta se ovsem nemuze publikovati s udanim rekursni lhuty a s pocitanim dnu od podani postovnimu uradu. Mravní názor doby vyslovuji její velci a u t o ř i, a což je sociologicky duležitější, desetisice jejích malých a špatných autorů. Vyslovuji jej povídky v nedělních přílohách novin, chansony, anekdoty a vtipy, filmy a kolportážní romány a divadelní kusy. Pokusil jsem se v těchto dnech na podkladě c h a n s o n ů posledních deseti let dokumentárne vysledovati charakteristické znaky erotiky doby ve studii, kterou zde přinesu později. Pokusil jsem se zkonstruovati na základě dokladů z většiny nejúspěšnějších f i l m ů posledních let principy morálního nazírání a sexuálních ideálů dneška v několika člancích. Dnes se mi však zdá zajímavým dříve vysledovati ony v š e o b e c n é z á s a d y, o něž se jednání dnešních lidí ve věcech pohlavních opírá, zákony nové morálky, které podvědomě jsou již zachovávány, které se však nedočkaly ještě otevřené formulace.

Přírodopisná a morální studie o „n í“. „O n a“, t o j e s t d í v k a d n e š n í g e n e r a c e.

(Příště dále.)

A. P a l e č e k:

Mladá generace na vsi

Vesnice měla vždy v našem kulturním, společenském a duševním životě své zvláštní postavení. Byla vždy nejen hospodářskou, ale i kulturní a společenskou složkou národa, a v mezích svých skrovných prostředků a pokud to připouštěla povaha zemědělského povolání, účastnila se kulturního dění své společnosti, ať se již jednalo o romantismus a národní probuzení počátkem minulého století, nebo o liberalismus a pokrokářství v letech pozdějších. V duchu doby udělala ze sedláka rolníka, vybudovala si své odborové, družstevní a politické organizace, zavedla si Sokola, osvětovou činnost a v poslední době jeví náběhy k odbornému řešení problémů hygieny, lidovýchovy a sociální otázky na vsi. To platí ovšem pouze o pokrokové vesnici české a moravské, ale není pochyby, že urbanisace se projevuje všude, i na Slovensku, někde třeba jen nošením Baťovy obuvi, jinde však i více méně opravdovým kulturním úsilím.

Problém staré a mladé generace vyskytuje se i na vesnici. I tam nová doba přináší nové problémy, k nimž stará a mladá generace zaujímají odlišná stanoviska. I tam však dlužno rozlišovati mezi běžnou stížností starých na zkažený svět, kterou netřeba se obírat, a mezi opravdovými rozpory dvou generací a světových názorů. Rozdíl oproti městu jest snad jen v tom, že společenskými a mravními problémy venkovského dorostu se u nás nikdo odborně neobírá, ač duševní zdraví vesnice, její vývoj v posledních generacích a její nynější sklony a záliby jsou jistě pro celkové zdraví národa podstatně důležitosti.

Kdybychom měli stručně charakterisovat zápas, který se v této chvíli odehrává v duši vesnice, nazvali bychom

jej bojem o urbanisaci. Skupina mladých zajímá se o vy-možnosti společenského života v městě, o jeho kulturní přednosti (rekreaci, dovolenou, sportovní kluby, jiný poměr k práci a zábavě, k ženě a k manželství, k náboženství a k tradicím) a snaží se přenést tyto zvyky, zásady a světové názory do vsi. Stará generace se brání, odsuzuje městskou módu, ať už se jedná o football a nesokolský sport vůbec, nebo o nové názory na ženu a manželství, na poměr člověka k práci, k zemědělskému povolání, ke společnosti atd. Vynáší při tom přednosti dřívějších společenských forem, mravních a kulturních ideálů, a chtěla by navrátit mládež vesnici, vzbudit v ní hrdost na zemědělské povolání, na selství a jeho mravní hodnoty, na Sokola a národní myšlenku a vůbec udržeti ji v ideovém a mravním ovzduší, v němž sama vyrostla. Nové zvyky a názory zdají se jí ploché, ne-li škodlivé.

Analogie s městem je v tomto ohledu docela zřejmá, ale rozpory mezi starou a mladou generací jsou v poslední době snad ještě větší než ve městě. Urbanisace pokročila u nás v posledním desetiletí mílovými kroky a jeví se jak číselně vzrůstem městského obyvatelstva, tak též ideově, šíříc nové názory, zvyky, tužby a ideály i do zapadlých vesnic. Jejím nositelem je jednak vesnický dorost, pracující v městských průmyslových a obchodních podnicích, jednak však též dorost rolnický, který prošel hospodářskými a rolnickými školami v městech a přinesl si odtamtud nejen odborné zemědělské vzdělání, ale též řadu nových zvyků a potřeb a sklony k intenzivnějšímu společenskému a kulturnímu životu. Dorost tento strojí se jako městský dorost, přijal namnoze jeho názory, oddává se sportu, činí si nárok na volný čas a obléká se již v sobotu večer ke hrůze svých rodičů do nedělních šatů. Urbanisace vesnice pokračuje však rovněž po stránce lepšího odborného vzdělání mladé rolnické generace. Tato generace je nositelkou pokrokového hospodaření a v tomto ohledu je vážnější, opravdovější a vědecktější nežli generace stará. Kdo má příležitost soustavně pozorovat život na vsi, přizná, že zájem venkovského dorostu o racionalisaci, traktory, stroje, pokusnictví atd., je sotva menší, než zájem o tyto věci v sovětském Rusku. Dorost na vsi nepřijímá toliko městskou módu, ale i městskou vědu, což ovšem jeho boj se starou generací značně komplikuje.

Urbanisace naší vesnice je vážnou sociální skutečností, nad níž by se měla veřejnost zamyslet. Proces tento trvá již několik desetiletí a byl celkem vesnici prospěšný tím, že odstranil a odstraňuje selství feudální a činí ze zemědělce organický článek průmyslové společnosti. Chybou však bylo, že celý tento vývoj se děl jaksi stranou veřejného mínění a zájmu a že v důsledku toho vesnice přejímala a přejímá z města skutečně společenské a mravní hodnoty vedle různých špatných zvyků, ne-li neřestí. Kulturní aktivisace vesnice byla jakýmsi vedlejším produktem hospodářského procesu a neděla se nikdy plánovitě se zřetelem k potřebám vesnice a jejího obyvatelstva.

Máme tedy na vsi generaci starou, věřící v národní myšlenku, v Sokola, přednosti zemědělství proti ostatním povoláním, v ženy hospodyňky a kuchařky a vedle toho generaci mladou, pěstující football a moderní tance, která nepoznala mladočeskou éru a vídeňskou vládu a je tudíž nacionálně vlažnější, která zná z vlastní zkušenosti město a je tudíž méně přesvědčena o přednostech zemědělství a života na vsi, která má jiný ideál ženy než

měli její otcové, ale která při tom často dovede lépe hospodařit a lépe se organisovat než staří.

Zvláštní místo v tomto vývoji vesnice zaujímá venkovská dívka. Přednosti města nejsou nikde tak patrné, jako ve společenské roli ženy, v její hospodářské funkci a v druhu práce, kterou koná ve městě a na vsi. Žádné teoretisování o slunci, zdravém vzduchu a zdravém životě na vsi neodradí venkovské děvče, aby nedalo přednost často i skrovnému postavení ženy nižšího úředníka před namáhavým, vyčerpávajícím a jednotvárným životem venkovské ženy. Jest to ostatně zjev, se kterým se setkáváme dnes ve všech evropských státech i v Americe, a kterému se dá sotva jinak čelit, než pozvednutím hospodářské, společenské a kulturní úrovně vesnice. Mladá generace na vsi zasluhuje trochu více zájmu naší inteligence a našich kulturních kruhů. Bylo by záhodno mahradit urbanisací mechanickou urbanisací průmyslnou.

Stultus:

Pokolení, které nezná pomeranč

V.

Koňská smrt.

V bývalé panské stáji umírá kůň. Všichni ostatní jsou buď prodáni do vesnic, nebo tahají těžké povozy, ale s tímhle, čestokrevnou orlovskou rasou, nedá se nic dělat. Rozmazlený, ležavý a tvrdohlavý, nechce vozit cihly a dříví, nebo orat. Teď, vysílen, umírá — nemají ho čím krmit. Když už se chce položit na podlahu stáje, což znamená pro koně, nikdy si nelehající — smrt, přiběhnou k inženýrovi o radu. „Co že s ním máte dělat? Převažte ho pod břichem provazy a upevněte je u stropu. Ať stojí, snad vydrží.“ Vydrží to doopravdy ještě den, ale je vidět, že už to s ním jde s kopce. Dělníci přijdou mas, zatváří se jaksi nerozhodně a rozpačitě. Leze to z nich jako z chlupaté deky. Nakonec vyrazí jeden: „Soudruhu inženýre, my jsme se rozhodli, a teď jen, co tomu řeknete vy, zkrátka toho koně podríznout. Co by chcípál nadarmo. Vždyť to Tataři jedí a ještě říkají, že je to dobré. Snad se nemusíme bát, když není co jíst.“ Inženýr schválí, koně podríznu a osušené a poctivě rozdělí. U inženýrových usoudí: „Jako zvěřina. Dobrý a měkký, a ještě říkají, že má maso jako podrážku. Snad je ten nějaký zvláštní, přec jen ušlechtilá krev a ne mecha.“ Vzpomínají na to dlouho.

Klavečka z kooperativu.

Protože kooperativ, pramen výživy, má chudé prostředky. Děti se ještě občas přizívají, dávají jim v nepravidelných lhůtách, někdy dva týdny za sebou, někdy za měsíc i za dva, kufík drobného cukru, osminku slaného másla, pět lžiček švestkových povidel, v nichž z nepochopitelných důvodů jsou třísky. Touha organismu po nedostačujících výživných látkách je velká, děti polykají máslo a cukr hned u pultu kooperativu, bez chleba. Ten dostávají občas dospělí. Ilustrace k němu: dvě dámy se potkají. „Odkud máte v těch dobách tak krásný slaměný klobouk? Vždyť je to pravá italská sláma.“ „Z chleba, dušinko, z chleba.“ Oblíbený vtip. Ale mimo to zpívá se ve vlnách, roznašech soudobého folkloru, na ulici i doma slavná a nezapomenutelná píseň o Klavečce, dívce z kooperativu. Teď na ni všichni již zapomněli, ale své doby byla hymnou.

„Klavečka sloužila v M. P. K.
Klavečka pracovala zvolna,
Šatičky nedětské,
Slečinka sovětská,
Klavečka tam měla písmě „A“.“

Slečinka sovětská, nový pojem, který se držel, rozšiřoval a zjemňoval po mnoho dalších let, zmohla mnoho zvláště v té době. Také v písni se dal hloupý šéf kooperace nacytat:

— Mouku a cukrový písek,
Všecko ke Klavečce vlek' —

Konec je obvyklý. Zkrátka se na defraudaci přišlo, milého kooperatora zabásli a:

„On sed na lavičku
A vzpomněl Klavičku
Její oči, její nosík
Jak si nožkou podupává
Jak si do nosánku dává.“

Rekvizice.

Úroda se nevydaří. A když do vedlejší vesnice přijde komise pro potravinovou daň, odehraje se skvělá scéna organisovaného bojkotu. Živá vesnická ulice, jakmile se komunisté ze selského komitétu objeví na jejím konci, vyprázdní se na jednu tak, že tu není ani ženy, ani dítěte, ani kočky. Dveře se zevnitř zatařasí. Klepání je marné. Z chalupy zaznívá jen nesrozumitelné temné vrčení psů a tlumené podrážděné nadávky. Komise se dopaluje. „Soudruzi,“ křičí, „soudruzi, máme už dost těch vtipů, otevřte. Vždyť víme, že máte ve sklepech brambory a žito. Ven s tím. Jste neuvědomělí, soudruzi.“ Žádný výsledek. Jen se pohrozí, že budou-li dorážet dál, tak je zmlátí.

Zima roku 1920 je krutá. Tak, že nejde vůbec, ani trochu, rozhrabat zem, je jako ze železa, mrtví leží tiše jeden přes druhého v nemocniční kapli a čekají na jaro. Je jich pěkná hromádka, až do stropu, děti se na ně běhají potajmu dívat oknem a staré dělnice ani kolem nejdou a už na vzdálenost se křížují.

Rudoarmějci a náboženství.

Zvláště zle stíhají epidemie vojáky, kteří se tu ještě pozdrželi. Ve dvou vyprázdněných pro ně velkých pokojích inženýrova bytu, kde jich je asi patnáct, onemocní nebo zemře co chvíli nový. Do nemocnice je neberou, nemají místa a nakažení leží v strašné horečce mezi zdravými. Jinak se však mají lépe než místní obyvatelstvo, zařídí si ve velké chalupě ve dvoře domu vojenskou kuchyň a děti inženýra se potajmu přizívají zelnou polévkou a kaší z vojenských „esšálků“. Je jim přísně zakázáno být mezi vojáky, neví se přece, zda zdánlivě zdraví již nejsou nakaženi, vojáci jsou však velice zajímaví, hlad není žádný špás a dobromyslně nastavovaný „esšálek“ s tmavou bryndou a plavajícími v ní šlachami přichází vhod. Čekají každodenně na vojenský oběd, vyřítí se z kuchyně a voják vytáhne, usmívaje se, z opasku dřevěnou lžici, posadí se na stupátko a jí spolu s dětmi.

Tak sedí na schodech a nabírají horkou polévku, ohlížeje se bázlivě po oknech domu, děti a dva vojáci, starší bradáč, vážný a pomalý, a modrooký plavý hoch, s frajersky na stranu naraženou čepicí. Je to takový dobromyslný selský chlapec, veselý a šikovný a děti ho mají nejraději ze všech, protože se s nimi dovede nejlépe dorozumět. Hladí jednou rukou inženýrovi holčičku po vlasech, zatím co druhou přidržuje „esšálek“ na klíně, pak jí poklepá po zádech a nahmatá náhodou, aniž se na to díval, stříbrný řetízek na jejím krku. Vytáhne ho, obrátí se, aby se na to podíval a zvolá překva-

pen, ustav v jídle: „A jéjé — křížek! To ty ještě tohle nosíš? Zahod' to, nestojí to za to, je to nesmysl. Náboženství — je opium pro lid — zacituje spokojeně — stojí to dokonce napsáno na všech plagátech, abys věděla. Pojď, půjdeš s námi na bílé, budeš rudou komunárkou a žádnou neuvědomělou. Chceš?“ Starší voják se rozzlobí. „Mlč ty, troubo, neplet dítěti svým kacírstvím hlavu. Nevěř mu, dceruško, nevěř, neposlouchej jeho žvásty. Budeš rudou komunárkou, jo, ale Pán Bůh se musí uctívat, je to hřích, co se teď provádí.“ Mládenec se urazí. „Ty jsi zastaralý a neuvědomělý živel, Ivane Kuzmiči. Co pak je na tom zlého, co holce povídám. Kde on je, ten tvůj Bůh?“ — „Kde je, kde je, pitomče. Všude je, mezi námi je, v nás, dokud na něj držíme. Však nás taky trestá, když zapomínáme na jeho svatý zákon, což to nevidíš? A nejenom Pán Bůh, všichni velcí svatí dávají nyní najevo, že jsou s námi nespokojeni.“

Nová nemoc.

Ale tyf a španělka, to by nic nebylo, zle je teprve tehdy, když se mezi vojenskými hubenými koňmi objeví zas nová nemoc, která přechází i na lidi a je nevyhléditelná. Toť ozhrívka, symptomy se projevují skvrnami na kůži, pěnou u huby zvířat a lidských úst a křečmi, po nichž přichází smrt. Tají se to. Nemoc je tak strašná a zvláštní, že se prý její případy vyskytují jen zřídka, po dlouhé řadě let. Její rozhlášení a šíření by jistě vyvolalo paniku a útěk mezi vojskem a obyvatelstvem, horší než v dobách morové nákazy. Lidé, bydlící nedaleko od choleroových baráků, vypravují ustrašeným šepetem, že dvě noci za sebou vyváděli odtud nemocné vojíny, říkalo se veřejně, že na tyf, že u dveří venku stál s každé strany jeden důstojník s bouchačkou a že se na nemocné, dřív než se mohli vzpamatovat, střílelo. Co dělat, není jiného východiska, zachránit je nejde, šířili by nákazu mezi jinými. Zahrabávali je daleko do továrního lesíka, v noci. Dodává se k tomu ještě jedna historie, fantastická, které však všichni věří. Nemoc se prý šíří nejen koňmi, ale také mýdlem, vyráběným teď po domácku hlavně z psího sádla — odporné, roztékající se a smradlavé kousky mastné hmoty. A že prý v Moskvě jedna mladá pěkná paní si náhodou opatřila kousek mýdla. A že se šla, až přišla řada na její poukázku, do obecných lázní také jednou po dlouhé době vykoupat. Vymyje se, přijde domů, muž se na ni podívá, praví — co to máš za vyrážku, jdi k lékaři. — A mladá paní šla k lékaři. Lékař že to nic, že to přejde, dá mast a pro případ, že by se to zhoršilo, ať nechá svou adresu. Než přijde mladá paní domů, příběhne k jejímu muži od lékaře člověk se vzkazem, aby okamžitě svou ženu odvezl do nemocnice, má ozhrívku, musí se co nejrychleji otrávit.

Diktatura zahradníků.

Krutá zima, nedostatek nejžádanějších potravin: jahel a brambor, hlad a zoufalost, vyvolají pro tento rok nelítostnou diktaturu zahradníků. O majitelích zeleninových zahrad, vydrážděných obyvatelstvem, a o jejich všemohoucnosti se vypravují hotové zázraky. Jeden že má koš na prádlo plný zlatých hodinek. Druhý nepřijímá nic jiného než koberce a stylový nábytek, zařídil si chalupu po pansku a tloustne. Jejich dcery chodí ve vysokých, až po kolena, šněrovacích botách z pozlacené kůže, módní kdysi před revolucí. Bývaly také stříbrné v módě, ale ty že nechťejí, jen zlaté, víc se to leskne.

Sny o jídle.

Je zvláštní, jak rádi se teď lidé oddávají bezúčelnému a dráždicímu sebebičování. Mluví se zálibou po celé dlouhé večery o mastné hovězí polévce, vepřovém slaném sádle, starých carských matjesech, velkých jako pořádný kapr. Inže-

nyrova rodina vytahuje den co den po večeri — pro každého dva zmrzlé brambory, odporně růžové — starou a slavnou kuchařskou knihu, dílo tlusté a symbolické, součet hříchů minulých pokolení. Předčítá se nahlas v abecedním pořádku. Polévka s ledvinami, majonéza z krůty nebo ryby, suflé z kořoptví, smažený poulard se salátem, krém se šampaňským a châteaue Laffitem, oběd obvyklý. — Počkej, na to suflé bychom se mohli podívat, to je zajímavé. — Jeseter na šampaňském, nadívaná husa. — Mami, toho jesetera jsme také někdy mívali? Ano či ne? — Nepřekázej, čím pak je asi ta husa plněná, hned se podíváme. Co to? Aby se v tom člověk vyznal. Oběd: polévka z kyselého zelí, pohanková kaše. A jo, to je pro služebnictvo. Tak teda ta husa. Inženýra to dopálí. Hlad se tím ještě zveličuje, břicho kručí a vtaňuje se dovnitř, před očima se dělají mžítka, ústa se plní slinou, hlava se točí. „Přestaňte už, beztak je to marné, když je vůbec revoluce, a to všechno jenom k vůli té vaší kuchařské knize. Pak neřnukejte, jezte si svou divokou čočku pro králiky a buďte rádi, že ještě k tomu máte ricinový olej.“

Apokalyptická léta.

Léta 1920 a 1921 splývají v jedno. Jejich obsahem je: sucho, chléb z mláta, chléb z kopřivy a březové kůry, zima, lidodjedství v Povolží. Zachovaly se v paměti lidí jako léta apokalyptická. Staří lidé, kteří ještě zůstali na živu, vzpomínají slavných dřívějších hladových roků a starých pranostik s nimi spojených. „Naše sednice s Bohem nezávodí. — Venku zima, i u nás je zima, venku teplo — i u nás je teplo.“ — „To není bída, dokud je lebeda — bída je, když není lebedy.“ Z lebedy, plevelu, se totiž dělává chléb. Není soli, ale jsou kurděje. Úroda hyne suchem. Žito a brambory leží zaprášené na zemi. Pak přijde několik neslychaně prudkých lijavců a vmlátí obilí do půdy, rozdrťí je. Vyhublý dobytek hlodá rozpraskanou žhavou zem. Kolem továrny a vedlejších vesnic se utvoří ohnivý kruh. Hoří lesy. Nad obzorem stojí červenosedá horká mlha kouře, letí odtud ptáci, zachraňující svůj život, lidé zmalátnělí a vysílení hledají chládek v tom pekelném vedru, nenacházejí ho a válejí se, ztrápení, po zemi. V dětech se probouzí prastarý instinkt. Vyhrabávají ze země a nacházejí Bůh ví jak jedlé kořínky a trávy. Na stromech uschne listí. Rychle vymizí všechna domácí zvířata i ta, co žijí kolem lidského příbytku. Kočky, psi, holubi, vrabci, vrány se sní nebo se zachránějí útekem. Jako vždy v takových dobách sahají lidé k písmu a to k apokalypsi, mlhavému zjevení svatého Jana, hledajíce v nich vysvětlení. Nacházejí místa, hodící se na nynější situaci, čekají konec světa. Zachvátí to všechny. „I viděl jsem jednoho anděla, an stojí v slunci, a vzkřikl hlasem velikým, řka všechněm ptákům, kteříž létali po prostřed nebes: Pojďte a shromažďte se k večeri velikého Boha. Abyste jedli těla králů, a těla hejtmanů, a těla silných, a těla koňů, i těch, kteříž na nich sedí, a těla všech svobodných i služebníků i malých i velikých.“ Taková a podobná místa se stávají zamilovanými citáty všech, věřících i nevěřících, utíkajících se v hrůze k náboženství. Vzbuzují tím větší strach, že se dají doslova aplikovat na skutečnost. O nejhůř postiženém Povolží se povídají neuvěřitelné věci. Ošetřovatelky z nemocnice, které tam byly s vlakem Červeného kříže, vypravují, jak je za okrajem hladovíci vesnice přepadla horda vychrtlých dětí, takže sotva zachránily své životy. Jak rodiče, odcházejíce z domu v naději něco sehnat, přivazují starší děti k peci, jako psy, aby z hladu a nerozumu neškodili mladším. Jak muž, pomatený hladovými křečmi, zabil sekerou a snědl ženu. Jak se lidé bojí vycházet do úplně prázdné ulice, všichni raději leží a umírají doma, aby nebyli přepadeni od sousedů. Byl tam s nimi mladý lékař z Moskvy. Přijel do hladovíci vesnice s velkými obavami, poněvadž sedláci vítali slabou pomoc nevládně, zvláště byli naladěni proti lékařům a často je

oloupili a pozabýjeli. Tu ho však přijali velmi přívětivě, dali mu k dispozici nejlepší chalupu a večer přišla celá vesnice jako jeden muž na jeho přednášku. Poslouchali velmi pozorně, až se mladý lékař divil a radoval. Sedláci si ho však zatím pořádně prohlédli, byl z Moskvy, kde se občas přec jen něco dostalo a proto snad o něco tlustší než oni. Poděkovali mu pěkně, uložili ho starostlivě spát a v noci přišli zas a zrovna tak svorně jako napoprvé, přepadli ho, zabili a bratrsky se o něj rozdělivoše, snědli. V té době se tvoří všude, obzvláště ale na Volze, bývalé žitnici Ruska, kádry bezpřístřešných dětí, stávajících se na dlouhá léta bičem Sovětského svazu.

Do továrny se přistěhuje rodina z hladovíci gubernie. Dají jí místo hlídače u tovární brány. Za čas přijde to lidem divně, že se ti z Volgy mají nějak příliš dobře, že prý mají dva sady uzeneho masa. Je z toho vyšetřování, věc se zamotá a smaží se jí potlačit, ale mezi sebou se povídá, že to uzene, to že bylo lidské maso, které si přivezli s sebou, ještě z dřívějších zásob.

Detaily o jídle.

V roce 1921, zatím co ve větší části Ruska ještě panuje nejhorší hlad, továrna se trochu vzpamatuje. Je totiž pořád ještě velmi zle, ale snad si na to lidé už tak zvykli, že si to jinak ani nedovedou představit. Zachrání tentokrát obyvatelstvo i neočekávaná hojná úroda jablek, kterým svědčí vedro. Prý nebyla taková úroda už mnoho let, stromy se lomí pod tíhou plodů a musejí je podpírat. Jablka se stávají hlavní životní stravou, nahrazují lidem chléb, brambory, vše. Městské továrny, které po celou tu dobu nefungovaly, se spojí v trust. Říká se mu původně „kust“ a teprve později se užívá to nové cizí slovo. Lidem je děsně k smíchu nový byrokratický systém tohoto útvaru: schůze, zasedání, samospráva. Nemohou si na to dlouho zvyknout. Inženýra povolají jako „specu“, odborníka, do nového syndikátu, dostane pěkné místo, koně k dispozici, jezdí každý den do města, a co nejvíc, přiveze občas jako příděl pár slanečků, které dojmají a rozcitliví rodinu až k slzám. Jsou ještě stále chudí jako kostelní myši a jednou o velikonocích, když se rozhodnou po dlouhém přemítání koupit si k svátku trochu koniny a vypraví se do vesnického krámků, vyjde najevo, že jim na ten přepych nestačí peníze. Inženýr stojí nerozhodně uprostřed krámků. Tu přistoupí k němu starší sedláček se žlutou bradavičkou, jehož nezná. Vytáhne z hadříku peníze, podá je. „Tu máš,“ řekne, „já jsem bývalý tovární, dlouho jsem u tebe pracoval. Ale jen si vem, pochutnej si.“ Konina se koupí.

Spekulace.

Podlouné trhy „tolkučky“ — doslova tlačence, na městském náměstí, se začínají fakticky o mnoho dřív, než přijde březnový dekret roku 1921, ohlašující N. E. P. Vypadá to trochu jinak než trh předválečný. Není stánků, ani se neprodává zboží na zemi, jak to bývalo dřív, nýbrž na velkém náměstí tlačí a vlní se dav hlučných lidí, o nichž se na první pohled nedá říci, co tu vlastně chtějí. Tlačí se zřejmě bezúčelně, povykují, přecházejí s jedné strany náměstí na druhou a skoro se zdá, že se tu baví. Ale protlačí-li se člověk do hloubky davu, přitočí se k němu najednou z různých stran několik podezřelých individuí, ohlédnou se opatrně a zašeptají, zvedajíce lem kožichu. „Občane, pěknou mouku mám, lacino dám, kupte si.“ A vytáhne z šatů dvacetifuntový pytlík mouky. Na víc se nezmohou, prodají to a zmizí. Tak obchoduje většina mužů, a také ženy i děti. Říká se tomu „prodávat zpod lemu“. Ale jsou tu i velkorysejší podnikatelé, jacísi podlouní kapitalisté. Ne nosí zboží s sebou, jen se procházejí a hledají kupce, a najde-li se nějaký, zavedou ho průchodním dvorem do vedlejší ulice, do hally nějakého do-

mu, do špinavého bytu, kde na podlaze leží složené pytle, a tam spekulují. Občas podniká milice větší šárů, a to tak, že obklopí celé náměstí a na něm hystericky se zmítající polekaný dav a pochyťá i kupce i prodavače. Pak se to všecko žene jako stádo na komisarství a lidé, kteří tomu šťastně unikli, říkají lhostejně: — Aha, tak dnes zas sebrali trh. — Jinak se však obě zápasící strany, vládní moc a keťasové, na sebe nedívají nepřátelsky, ví se o tom zkrátka, každý musí žít, a keťasové se také nedají. Tuší snad, že brzo budou moci provádět své kšefty volně a vycházejí po každé rekvisici, drže a tvrdošijně, zas na náměstí. Víc to odnesou ti, co si sem přišli koupit z posledních, děti a báby, prodávající sklenici slunečnic, deset jablek, špinavé bonbony ve staré krabici. Jednou za takové šárů, zatím co dav utíká na všechny strany, snaží se prorazit řetěz milice, zachránit se ve vedlejších ulicích a zatím co dospělí bodře klušou, táhnouce svou nůši a nadávající po cestě pronásledujícím je policistům, vrhne se k stojícímu u okraje náměstí kočáru inženýrové ulekaný a splašený hošík. Je mu asi sedm let, je bos a příliš velkou beranicovou čapku má sraženu až do očí. Prodává suché a okoralé černé žitné placky. Jak je ustrašený, ani se nepodívá, zda v kočáře někdo je a rovnou tam skočí a schová se, jak postrašený králík. Pak teprv uvidí inženýrovou a kočího, který ho okřikne. Vyradí ze sebe udýchaně: — Tetičko, pro Boha tě prosím, tetičko, schovej mne, dej to pod sedadlo, vždyť mi to seberou. — Ale, chlapče, vždyť mne zatknou, když tě budu ukrývat. — Ne, tetičko, ne, nezatknou tě, projdeš. Je-je-je-je, co jen mám dělat! — Schová placky, posadí ho vedle sebe a kočár pomalu a jako by docela lhostejně ujíždí směrem k silnici. Stojící u jejího ústí milicionář se naň nevlídně podívá, ale neřekne nic, má na práci chytání jiných uprchlíků. Na silnici hoča vyklopí.

Zase do školy.

Na podzim r. 1921 jdou děti inženýra do školy, která byla víc než půldruhého roku zavřena, pro zimu, nemoci a také proto, že rodičové potřebovali děti doma a návštěva byla víc než minimální. Škola železničářů, povýšená na gymnasium a již rozdělená podle nového způsobu na dva „stupně“, první pětiletá a druhý čtyřletá, se nevytápí. Děti z okolních vesnic, z továren a z města, sedí v třídách pro velkou zimu v kabátech, také však z opatrnosti, aby je spolužáci neokradli. Tím vzniká mnoho obtíží. Nestačí místo. Děti se mačkají po třech na čtyřmístních lavičkách, strkají do sebe, tlusté vatované kožichy jim překážejí při psaní. Dochází k obvyklému seznamování s nováčky, rýpancům, výsměchu a vypravování neobvyklých příhod, v nichž se snaží jeden druhého překonat. Velká a plavá holka, největší neřád z celé třídy, zatáhne inženýrovu dceru hned k sobě do lavice a začíná poroučet a vytahovat se. — Co pak teď, teď je to hej, teď jsou zlaté časy. To bys nás měla vidět, když jsme byli v letním dětském táboře na Ukrajině. — A proč pak? — No, přišla zkrátka zpráva, že na jihu se tvoří tábory pro školáky. No tak jsme jeli s celou třídou, rodičové byli rádi, že se nás aspoň na léto zbaví, sami neměli co žrát. Jel s námi náš ředitel Fědor Konstantinovič — víš, a učitelka Marja Vasiljevna. — Ta krásná? — Jo, krásná, to je ti ta nejprotivnější ženská z celé školy. Odejela s ředitelem na jih a žila s ním na dívoko. A on má doma ženu a děti, co ti mají dělat. A její mamince, co žije ve vesnici, se nedávno narodilo dítě, ale na mou tě — to mi povídala Gruňka Lutochina, co žije vedle nich, byla to úplná nestvůra. Nemělo to ani nohy, ani ruce, jen takový pařez z masa s velkým zubem v hubě, a furt to řvalo. Tak aby se toho zbavili, strčili to do sklepa, ale ono to tak hned nepošlo a řvalo tam dole prý ještě hezkých par dní. Jó, takoví jsou naši drazí učitelové, a ještě o sobě říkají, že jsou inteligenti a zvedají před člověkem nos. Tak jsme teda jeli do

toho tábora. Byli jsme tenkrát ve třetí a holt moc blbí. Ředitel Fědor Konstantinyč, ten je na nás ras. Jak se na něj někdo jinak podíval, hned dostal facku. Zvláště kluci to odnesli. Teď co v tom táboře? Domů nás nepouštěli, jen málokomu se podařilo utéci, najíst nám pořádně nedali, všechno sebrali ti dva pro sebe a drželi nás jak ve vězení. Nejvíce k vzteku ale bylo, že Ukrajinci kolem byli tlustí a vypasení jako kocouři, všechno měli a nám se jen směli — Kacapové, kacapská štěnata. — Zkrátka se každý musel živit jak dovedl. Vaňka Trofimov, ten šel k Ukrajincům za pastýře, jo, jo, je to pravda, to bys měla vidět, jak práskal bičem. No a my, ostatní kluci a holky, jsme se přizívovali na melounových polích. Jednou v noci nás Ukrajinci přec jen chytili, byli děsně dopálení, slibovali, že nás utlučou k smrti. My jsme se dali do breku, tak se nad námi nakonec slitovali, ale postěžovali si ředitelovi. Můžeš si myslet, jak jsme byli bití. Potom nás hlídal jak drak až do konce léta, k těm melounům člověk už vůbec nepřišel a ještě nám stále nadával, že jsme zloději a lupiči a Bůh ví co ještě.“

Nový systém.

Učitelství sbor, skupina chudých polovzdělaných lidí, nestacících na gymnasijský program a zabraných do svých lokálních záležitostí a nesvárů, chová se k žákům, pocházejícím ponejvíce z lidu, doopravdy nepřátelsky a povýšeně. Nový systém — žádné úlohy, jen přednášky, které si děti musí zapisovat a podle toho se učit, uplatňuje se špatně. Žáci si to prostě nepiší a učí se nedbale. Proto, když profesori se chovají přátelsky k inženýrovým dětem, pokročilejším a majícím doma pomoc rodičů při studiu, vzniká k nim ve třídě pohrdavá a závistivá nenávisť, která trvá dlouho a nevyumytí se docela nikdy. To je první setkání dvou tříd. Program vyučovací je popletený a ještě neustálený. Přednáší se matematika, zeměpis a jiné i dřív obvyklé vědy, ale vedle toho již „politgramota“, proplétající se s dějepisem, který ještě není definitivně škrtnut, jak se stávalo na školách o rok nebo dva později. Velké soužení je s nedávno zavedenou franštinou, jež upadla v letech 1925—26 v nemilost, jako řeč buržoasní. Teď je však zásada ještě jiná: dát dětem proletářů všechen přepych, kterého užívali dřív privilegované třídy. Žáci, kteří nedovedou ještě pořádně ani rusky psát, ačkoliv již jsou v páté třídě, nemohou si zvyknout na latinku a těžké vyslovování cizích slov. Učitelka vyvolává: — Konstantinová, pověz mi, jak se řekne francouzsky kachna. Že nevíš? — Na předním pultě se hlásí dívka. Je celá nedočkavá, zvedá ruku a poskakuje, ví to. — Tak ty to víš, Sěrgějová, jak se tedy jmenuje kachna? — Sapanča! — Jak? — Sapanča, prosím. — Proč sapanča, to se nevysvětlilo nikdy.

O říjnových svátcích a prvního května jde škola vždycky do města demonstrovat. Houpe se rudý prapor i postavy lorda Curzona, Lloyda George, Poincarého. Pak se vracejí s městského náměstí, kde byl tábor, zas těch několik kilometrů do školy, kde se jim dostává zasloužené odměny: v jedné z tříd rozdávají pohostění u příležitosti slavnostního dne — každý dostává tři lžičky krystalového cukru a šedou housku. Soňka Utřinos se vyznamená. Dostane svoje tři lžičky cukru, rozmávně se a praští jimi o zed'. — Tu máte, žerte si to sami. Příklad vám to hodím na hlavu. — Pak vyjde vítězoslavně na chodbu a řekne: — Je to ale náká ostuda. Pro to aby člověk

šlapal do města a pak se ještě kolik hodin mořil na tom náměstí. Náš táta je švec, nejsme zaplat' pánbůh žádní buržoastové, ale todlenc kdyby nám udělal doma, tak bychom provedli revoluci. Hanba!“ — (Dokončení.)

dopisy

Rub Prahy a technika

Pane redaktore, dovolte, abych ke článku „Rub krásné medaille“ přičinil několik stručných poznámek o vztahu moderní techniky k oprávněným jinak výtkám tohoto článku.

Vděk lidstva je velmi vrtkavý. Po glorifikaci techniky v posledních deseti letech (celé nové směry v poesii, hudbě, divadelnictví) všim zlem je dnes technika vinna, hospodářskou krizí, nemravností lidí i neestetickým vzhledem velkoměst. Vše podléhá vývoji, a co dnes jeví se jako vymoženost, je s hlediska zítřejšího pokroku chybou. To mohlo by býti velikou omluvou techniky v různých sporných věcech pro rozumné lidi. Pro daný případ nepotřebuje však ani technika této omluvy, naopak příčinou všech oněch nepěkných věcí, p. Gammou vypočítaných a technice přímo nebo mezi řádky přišitých, je naprostý nepoměr mezi skutečnou hladinou vědeckých a technických poznatků dneška a džunglí, z níž řešení technických problémů veřejných na boží světlo vychází. Moderní technika ví velmi dobře, jak stavěti hygienicky lidská obydlí, jak lze úsporně topiti a neotravovati při tom atmosféru, jak zakládati nové čtvrti, jak klásti vodovody a stavěti kanály. Pravda však je, že podle vzhledu Prahy nezdá se tomu tak býti.

Lze očekávat, že po vině až nekritického obdivu přichází na techniku vlna hyperkritiky obviňující technický pokrok ze všeho zla, přicházejícího nyní na svět. Pravému technikovi může býti tato změna fronty jen vítána. Vývoj nelze absolutně ničím zastavit a lidstvo pozná pak tím spíše, že zdroj dnešních nesnází je v nepoměru mezi vývojem techniky a vývojem ostatních lidských zařízení (upozorňuji na nedávné články prof. Lista) a dále v nepoměru skutečného stavu technického vývoje k onomu niveau, které na realizaci technických problémů má okamžitě ještě mocenský vliv. Staví se dnes špatně nejen nová města, ale i nové elektrárny, nejen nová lidská obydlí, ale i nové stroje a kotly, a v době, která nám umožňuje doma poslouchati představení v pařížské opeře, marně se namáháte koupiti si praobyčejný vypínač k elektrickému osvětlení, o němž byste mohl býti přesvědčen, že Vám vydrží déle než příslušná žárovka. Zvýšený criticism může zde jen prospěti a pravý technický vývoj urychlit.

S projevem úcty

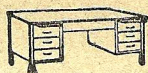
Ing. Švéda.

listárna redakce

Dva citáty z H. G. Welse, uvedené v mém článku „Na cestě do roku 1932“ v 1. čísle Prítomnosti, vyňaty jsou ze studie, napsané pro berlínský Tagebuch (Tagebuchverlag, GmbH, Berlin, W 62, Lützowufer 32) a otištěné v čísle 52. ročníku XII. pod titulem „Ode dneška za padesát let“ (str. 208).

Dr. O. Rádl.

K zařízení vzorné kanceláře a pracovny

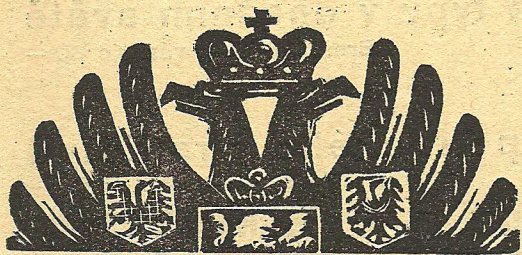

je nezbytným: praktický ocelový nábytek „VÄGNERSTYL“, osvědčený dubový nábytek „JERRY“, psací, rozmnožovací a počítačací stroje, jakož i veškeré ostatní kancelářské potřeby od firmy

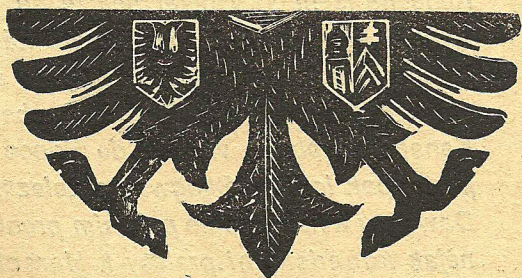
K. Vagner. Brno-Česká 16.

Sensační monografie

odhalující důležitý úsek naší politické historie, mající přímý vztah k našemu národnímu včerejšku

FRANTIŠEK JOSEF I. ŽIVOT - POVAHA - DOBA

kteřou napsal

BEDŘICH HLAVÁČ

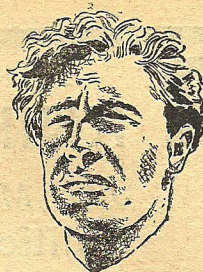
vynikající publicista, bývalý vídeňský zpravodaj Masarykova „Času“ a později šéfredaktor „Tribuny“

České politice v roce 1848—1916 věnován nejen obsáhlejší díl knihy, ale ve všech kapitolách, při každé příležitosti, při každé osobnosti přihlíženo především ke vztahům a spojitostem s Čechy a jejich politickými representanty. Proto nalezne čtenář v knize zmínky o všech významných osobnostech českých, které za vlády Františka Josefa I. dostaly se do popředí politického života. Palacký, Rieger, Pražák, Eduard Grégr, Julius Grégr, Herold, Kaizl, Pacák, Kramář, Klocfáč, Prášek, Stránský a ovšem Masaryk a mnozí jiní vzpomnutí v historii dlouholetých zápasů, které ukončila válka a převrat.

Publikace **FRANTIŠEK JOSEF I. - život - povaha - doba** bude velmi bohatě ilustrována. Jsou tu autentické reprodukcce podobizen a fotografií císařových ze všech fází života, fotografie členů císařské rodiny, ministrů, politiků atd., vše se zvláštním zřetelem k poměru k českému národu.

Dílo vyjde asi ve 20 sešitech velkého, kvartového formátu (20×25 cm), známé sličné úpravy **KNIH DALEKÝCH OBZORŮ**. Jednotlivé sešity o 32 stranách budou vycházeti **týdně** a cena jejich bude velmi přístupná: **Kč 3-90**, poštou v pečlivém obalu **Kč 4-20**. - Na pět sešitů předplácí se **Kč 19-50**, poštou **Kč 21-—**.

Přihlášky přijímá každé knihkupectví a
NAKLADATELSTVÍ FR. BOROVÝ
Praha II - Národní třída 18

„A či ja, Jakub Oberva, mam pořad piť enem vodu z kaluže...“

Nikdy nezapomenete Jakuba Obervu po přečtení románu jeho života. Horká páda ostravská, jeviště největších bojů národních i sociálních, ožije před vašimi zraky se všemi svými bouřemi a problémy při čtení velké trilogie **VOJTĚCHA MARTÍNKY: ČERNÁ ZEMĚ**. Jsou to nejen knihy prudké a pravdivé, ale i psané umělcem, o němž napsal kritik **J. VODÁK** v Českém slově: „Četba jeho knih je zároveň i radostí z lадného, lepkého díla.“

Román JAKUB OBERVA

Epická historie ostravského typického sedláka, který má v sobě všechnu hrdost a nepoddajnost rodné země. Kniha prudkého spádu, živá a pravdivá, o níž napsal **MILOSLAV HÝSEK** v Národních listech: „Co Martínek napsal v svém Obervovi, je dokonalá psychologická studie.“

NENÍ TO OMYL . . .
každý z těchto románů
je skutečně za 15 Kč

Každý román je vzorně vypraven a jeho rozsah je asi 300 stran. Vycházejí v knihovně **SVS 15** (Subskripční Vydání Sfinx za 15 Kč). Jak přijala literární veřejnost vydávání dobrých děl současných našich autorů za tak levné ceny, o tom svědčí, že Böhnelova „školská“ trilogie, která vyšla rovněž v **SVS 15**, byla ve 3 nedělích úplně rozebrána.

Nedejte si ujít tuto příležitost

Martínkova státní cenou vyznamenaná trilogie nebude pravděpodobně rovněž dlouho u knihkupců. Zajistěte si ji za tak levnou cenu tím, že vyplníte, vystříhnete a zašlete připojený kupon v otevřené obálce, opatřené 30hal. známkou, nejlépe svému knihkupci. Neznáte-li jeho adresy, pošlete kupon

Nakladatelství SFINX - B. JANDA
Praha II., Karlovo náměstí číslo 15

Přihlašuji se k odběru **MARTÍNKOVY** trilogie **ČERNÁ ZEMĚ**. Za svazek budu platiti po obdržení jen 15 Kč a poštovné.

Jméno: .....

Adresa: .....

2 KNIHY PRO POLITICKY MYSLÍCÍ LIDI!

JAN MERTL

Politické strany, jejich základy a typy v dnešním světě
(Sociologická knihovna sv. IV.)

Brož. Kč 45.—, váz. Kč 60.—

ROBERT MICHELS

Strany a vůdcové (K sociologii politického stranictví)
(Sociologická knihovna sv. III.)

Brož. Kč 65.—, váz. Kč 80.—

NAKLADATELSTVÍ „ORBIS“, PRAHA XII., FOCHOVA 62 - U VŠECH KNIHKUPCŮ!

Milí přátelé,

odjízdim znovu na sever. Konečně jsem si vydělal peníze na cestu. Vydělal jsem si je jako přístavní nádeník, jako přednášeč a konečně teď jako spisovatel. Pojedu nákladní lodí do Quebecu a Kanadou osobním vlakem do Prince Ruperta, pak lodí do Skagway a železnicí do Dawsonu a konečně se pokusím proniknout nějak kanadskými pralesy k Herschlovu ostrovu a velrybářskou lodí na Novou Sibiř, kde se už jistě moji přátelé, nejsou-li mrtví, domnívají, že jsem někde dávno složil své staré kosti. Mám právě tolik peněz, že mně to stačí na cestu do Dawsonu. Co bude dál, nevím. Vím jenom jedno, že musím zpátky na sever a že tam nezajdu hladý, že se užívím i svýma starýma rukama. A proto, nebude-li třeba léta letoucí o mně zpráv, nemyslete si, že mne tam na severu někde zahrabali. To já budu jistě sedět ve své jeskyni, kouřit svou faječku a vykládat Eskymákům o věcech, které jsem viděl u Vás v Evropě. A právě tak jako Vy jste mně v leccems nevěřili, když jsem vykládal i o těch nejobyčejnějších věcech ze severu, tak také oni budou vrtět hlavou a tajně si říkat: Arctic Bismarck práší. — Přátelé, sbohem!

JAN WELZL

(Z DOSLOVU K JEHO POSLEDNÍ KNIZE)

II. VYDÁNÍ KNIHY

Po stopách polárních pokladů

Stran 396. Brož. Kč 36.—, v původní vazbě Kč 46.—

PŘÁVĚ VYŠLO Fr. Borový, nakladatelství, Praha II, Národní 18

K DOSTÁNÍ U VŠECH KNIHKUPCŮ